

Učební text ke zvláštní části
úřednické zkoušky oboru státní
služby č. 14

Sociální služby, sociální práce a sociálně-právní ochrana dětí, rodinná politika

Ministerstvo práce a sociálních věcí
2. 1. 2024

Obsah

1.	Vysvětlíte pojem „dětská skupina“, přibližte služby péče o dítě v České republice (vzdělávací zařízení, zařízení zřizovaná za účelem zisku atd.)	3
2.	Jmenujte minimálně dva národní strategické dokumenty v oblasti rodinné politiky a politiky stárnutí a stručně přibližte jejich obsah, a jeden dokument v oblasti rovnosti žen a mužů	7
3.	Systém dávek pěstounské péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP) - základní charakteristika a typy dávek pěstounské péče, charakteristika SPVPP, jejich poslání a účel; právní norma upravující dávky pěstounské péče a SPVPP.....	10
4.	Popište alespoň dvě dávky určené pro rodiny s dětmi; a popište, jakým způsobem podporuje obec, kraj a stát rodinnou politiku včetně mezigeneračního aspektu (např. dotační titul pro podporu rodin v ČR).....	17
5.	Popište Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením.....	24
6.	Vyjmenujte nejdůležitější právní předpisy vztahující se k sociálním službám, k sociální práci, k sociálně právní ochraně dětí a k rodinné politice a popište jeden z nich.	30
7.	Popište Úmluvu o právech dítěte.....	34
8.	Popište pojem „sociálně-právní ochrana dětí“, dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a popište, které orgány či instituce tuto ochranu zajišťují.....	36
9.	Popište, jaké jsou hlavní principy základních nástrojů poskytování sociálně-právní ochrany, jako jsou: případová konference, rodinná konference, vyhodnocování situace dítěte a rodiny, individuální plánování ochrany dítěte, case management.....	41
10.	Popište systém náhradní péče o děti v České republice.....	46
11.	Popište kompetence sociálního kurátora pro děti a mládež na obecním úřadě obce s rozšířenou působností.....	55
12.	Popište, jaký je rozdíl mezi pečovatelskou službou a domovem pro seniory (způsob úhrady, cílová skupina, forma sociální služby apod.).....	59
13.	Popište, jak upravuje zákon o sociálních službách střednědobý plán rozvoje sociálních služeb kraje, který je ze zákona povinen sestavovat nebo tvořit síť sociálních služeb na svém území včetně vymezení kompetencí a povinností.....	64
14.	Popište, jaké jsou kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka a jaké jsou další formy vzdělávání sociálního pracovníka.....	66
15.	Popište systém příspěvku na péči - koncept 4 stupňů závislosti na pomoci jiné fyzické osoby, vyjmenujete dvě základní skupiny oprávněných příjemců příspěvku na péči a popište, kdo a za jakým účelem provádí sociální šetření v řízení o přiznání příspěvku na péči.....	69
16.	Uveďte, které orgány veřejné správy na základě zákona o sociálních službách zajišťují výkon sociální práce a konkretizujte jejich kompetence v této oblasti.....	80
17.	Jaké je základní dělení forem poskytování sociálních služeb? Jednotlivé formy popište a uveďte alespoň 5 příkladů sociálních služeb včetně vymezení jejich základních činností a úhrad.....	84
18.	Vyjmenujte a popište alespoň tři registrační podmínky k oprávnění poskytovat sociální služby a alespoň tři náležitosti, které obsahuje rozhodnutí o registraci oprávněný subjekt poskytovat sociální služby.....	88
19.	Popište, jakým způsobem upravuje zákon o sociálních službách kvalitu sociálních služeb a jejich kontrolu	94
20.	Popište, jakým způsobem upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí standardizaci výkonu sociálně-právní ochrany a kvalitu jejího poskytování.....	95

1. Vysvětlete pojem „dětská skupina“, přibližte služby péče o dítě v České republice (vzdělávací zařízení, zařízení zřizovaná za účelem zisku atp.).

V České republice existuje několik způsobů poskytování kolektivní péče o děti v předškolním věku:

- vzdělávací zařízení (mateřské školy veřejné, soukromé, lesní zapsané v rejstříku škol a školských zařízení) – gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,
- soukromá kolektivní zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění – gesce Ministerstva průmyslu a obchodu,
- dětské skupiny – gesce Ministerstva práce a sociálních věcí.

1. Mateřské školy

- Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů) definuje mateřskou školu jako druh školy, který uskutečňuje předškolní vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Vzdělávání v mateřských školách podléhá kontrole České školní inspekce.
- Je organizováno pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let. Platí povinnost přijímat do mateřských škol zřízených obcí či svazkem obcí tříleté a starší děti s trvalým pobytem v příslušném školském obvodu. Děti mladší 3 let na přijetí do mateřské školy nemají právní nárok. Od počátku školního roku, ve kterém dítě dosáhne pátého roku věku, se jedná o povinné předškolní vzdělávání.
- Vzdělávání v mateřských školách zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení zajišťují pedagogičtí pracovníci (zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů), ve třídě lesní mateřské školy, kde je více než 8 dětí, je k dispozici navíc odborně kvalifikovaný nepedagogický pracovník.
- Ve třídách mateřských škol je 15–24 dětí, vzhledem k populačně silným ročníkům dětí využívá mnoho MŠ výjimku navyšování počtu dětí ve třídě až do 28 dětí.

- Další podrobnosti k organizaci předškolního vzdělávání stanoví vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání.

2. Soukromá kolektivní zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění

- U péče v režimu živnostenského zákona (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů) je rozlišováno, zda se jedná o děti mladší či starší tří let.
- Pro péči o děti mladší tří let se jedná o živnost vázanou „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“, kde je stanovena povinnost odborné způsobilosti podnikatele a pečující osoby a dále povinnost splnit požadavky kladené ve vyhlášce č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů; pokud není činnost vykonávána v domácnosti dítěte. Žádné další konkrétní požadavky na poskytování péče o děti do tří let věku (např. maximální počet dětí na jednu pečující osobu, povinnost vést evidenci dětí, maximální počet dětí, o které je možno v jednom zařízení pečovat, povinnost uzavřít pojistnou smlouvu odpovědnosti za škodu na zdraví či majetku, povinnost upravit nějaký výchovný program či program činnosti) nejsou vyžadovány.
- Pro poskytování péče dětem starším tří let věku v rámci volné živnosti, oborů činnosti č. 72 „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“ a č. 79 „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“ nejsou stanoveny žádné kvalifikační požadavky na podnikatele ani na osoby, kterými je podnikatel povinen zajistit výkon činnosti. Pouze u oboru činnosti č. 72 platí povinnost splnit požadavky kladené ve vyhlášce č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů.
- V rámci provozování živností péče o děti jsou kontrolovány pouze obecné podmínky, dále podmínky odborné způsobilosti v případě vázaných živností a dodržování hygienických předpisů kladených na provozovny, kvalita poskytovaných služeb kontrolována není.

- Soukromá zařízení péče o děti zřízená na základě živnostenského oprávnění jsou zcela financována ze soukromých finančních zdrojů, tj. ze strany rodičů, pro většinu rodičů jsou finančně nedostupná.

3. Dětské skupiny

- Dle vládních cílů i doporučení Evropské komise jsou kvalitní a dostupné služby péče o děti pro Českou republiku klíčové. Česká republika v tomto směru v rámci Evropy zaostává.
- Od roku 2014 je v platnosti zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (dále jen zákon o dětské skupině). Přijetím zákona o dětské skupině došlo k nastavení základních parametrů služby péče o dítě na nekomerční bázi.
- Toto opatření umožňuje udržet kontakt rodiče se zaměstnáním v době péče o dítě a jeho postupný návrat nebo vstup na trh práce, s ohledem na strategii rodiče při sladění profesního, rodinného a osobního života. Opatření rovněž přispívá ke snížení rizika ohrožení chudobou a nedostatku příjmů v případě, že rodič je delší dobu mimo trh práce.
- Oprávnění k poskytování služby péče o dítě v dětské skupině uděluje a evidenci poskytovatelů vede Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Poskytovatel s platným oprávněním při splnění zákonných podmínek má nárok na účelově vázaný příspěvek na provoz dětské skupiny ze státního rozpočtu. Poskytuje se ve formě normativů odvozených od normativů stanovených MŠMT pro soukromé mateřské školy. Vznik a rozvoj dětských skupin je podporován z prostředků evropských fondů: z Operačního programu Zaměstnanost a Národního plánu obnovy, v menší míře také z Integrovaného regionálního operačního programu.
- Dětská skupina je službou péče o předškolní děti, kterou provozuje poskytovatel zapsaný do evidence poskytovatelů vedené MPSV. Služba péče o dítě v dětské skupině spočívá v pravidelné péči o dítě ve věku od 6 měsíců až do zahájení povinné školní docházky. O děti mladší jednoho roku může být pečováno jen ve skupině nejvýše čtyř dětí mladších čtyř let. Služba je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních, hygienických a sociálních návyků dítěte.

- Služba péče o dítě je poskytována rodiči tohoto dítěte, poskytovatelem služby může být zaměstnavatel rodiče, anebo územní samosprávný celek nebo jím založená organizace, nezisková a církevní organizace, vysoká škola nebo veřejné výzkumná instituce, nově také pečující osoba poskytující službu péče o dítě v dětské skupině o kapacitě nejvýše čtyř dětí.. Pečující osoby v dětské skupině musí být zletilé, svéprávné, bezúhonné, odborně a zdravotně způsobilé. Je stanovena povinnost dalšího vzdělávání pečujících osob v rozsahu 8 hodin za kalendářní rok.
- Poskytovatel je povinen při stanovení počtu pečujících osob v jedné dětské skupině zohlednit zdravotní stav dětí, dobu pobytu dětí v dětské skupině a věk dětí, zejména počet dětí ve věku do 2 let. Je stanoven minimální počet dětí na pečující osobu, a to 1 pečující osoba na 6 dětí, 2 pečující osoby pro dětskou skupinu od 7 do 12 dětí a 3 pečující osoby pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí,
- Zákon stanovuje povinnost poskytovatele uzavřít s rodičem písemnou smlouvu, která obsahuje zákonem stanovené náležitosti, dále vést evidenci dětí, zpracovat vnitřní pravidla a plán výchovy a péče, uzavřít pojištění odpovědnosti za újmu. Prostory, v nichž je poskytována služba péče o dítě v dětské skupině, musí splňovat hygienické požadavky a požadavky požární ochrany. Poskytovatel musí dodržovat stanovené standardy kvality péče.
- Další podrobnosti stanoví vyhláška č. 350/2021 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. U dětských skupin s kapacitou vyšší než 12 dětí se uplatňuje vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

2. Jmenujte minimálně dva národní strategické dokumenty v oblasti rodinné politiky a politiky stárnutí, a stručně přibližte jejich obsah, a jeden dokument v oblasti rovnosti žen a mužů.

Strategické dokumenty z oblasti rodinné politiky:

- 2004 – Národní zpráva o rodině
- 2005 – Národní koncepce rodinné politiky
- 2008 – Národní koncepce o podpoře rodin s dětmi (součástí Prorodinného balíčku)
- 2017 – Koncepce rodinné politiky (Paralelně s koncepcí vznikla také Zpráva o rodině 2017 a poté Zpráva o rodině 2020, Zpráva o rodině 2023)
- 2023 – Strategie rodinné politiky 2024-2030
-

Strategie rodinné politiky 2024-2030

- Schválena 11.října 2023 vládou
- Klíčový strategický materiál pro rozvoj rodinné politiky v ČR, aktualizuje dřívější Koncepci rodinné politiky
- Strategie rozpracovává požadavky Programového prohlášení vlády z roku 2022, reaguje na potřeby posledního aktuálního vývoje v naší společnosti a zároveň naplňuje požadavky vyplývající ze zastřešujícího vládního dokumentu Strategického rámce Česká republika 2030, v mezinárodním kontextu odráží Strategii pro rovnost žen a mužů 2020-2025, Strategii EU pro práva dítěte, Evropskou záruku pro děti, Evropskou strategii v oblasti péče.
- Strategie nově zdůrazňuje pohled zaměřený na potřeby rodin v jednotlivých životních fázích a specifických situacích a na rodiny jako na nenahraditelný zdroj společenské prosperity.
- Strategie usiluje o ocenění rodiny, podporu její stability a vztahů, vytvoření příznivého a stabilního socioekonomického prostředí pro rodiny a o dosažení demografické stability.
- Strategie má 5 hlavních cílů:
 - Podporovat význam rodinných hodnot, zvýšit společenskou prestiž a ocenění rodiny a posílit institucionální ukotvení rodinné politiky v ČR.

- Rozvíjet prostředí podporující stabilní rodinné vztahy a posílit prevenci rizikových jevů v rodině.
- Podporovat sladění rodinného a pracovního života (podporovat kvalitní a dostupná služeb péče o děti v zařízeních předškolního vzdělávání a péče)
- Vytvářet příznivé prostředí pro materiální a finanční stabilitu rodin.
- Podpořit rodiny ve všech fázích života a ve specifických situacích.

Strategické dokumenty z oblasti politiky stárnutí:

- Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012
- Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017
- Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025

Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021-2025

- Jedná se o navazující dokument na „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“.
- Rámec obsahuje rozsáhlou socioekonomickou a demografickou analýzu. Na jejím základě bylo posléze formulováno Desatero přípravy na stárnutí společnosti. Jedná se o spravedlivé důchody; dostupnější a kvalitní sociální a zdravotní služby; dostupnější a bezbariérové bydlení pro seniory; podpora sendvičové generace a neformálních rodinných pečujících; příprava státu na stárnutí společnosti; podpora rodiny a mezilidské vztahy; bezpečný život seniorů, boj proti násilí a tzv. šmejdům, zvýšení ochrany spotřebitele; celoživotní učení, trh práce a aktivní stárnutí; bezbariérový veřejný prostor a osvěta a medializace tématu stárnutí.
- Materiál se týká fyzických osob, tj. i mužů a žen, a to jak seniorek a seniorů, tak osob v produktivním věku. Postavení mužů a žen v oblastech, které materiál tematizuje, není rovné – ženy mají nižší důchody, jsou více ohroženy chudobou, dopadá na ně také více péče o nemohoucí příbuzné. Muži se naopak dožívají nižšího věku, často vlivem odlišného životního stylu. Materiál se těmito problémy zabývá, např. v podobě opatření týkající se snižování rozdílů mezi starobními důchody mužů a žen, podpory

neformálních pečujících, podpory zdravotní prevence a další. Materiál tak bude mít pozitivní vliv na rovnost žen a mužů.

- Dne 13.9.2021 schválen vládou ČR.

Strategické dokumenty z oblasti rovnosti žen a mužů:

Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030

- Gesčně spadá pod Úřad vlády ČR.
- Tvoří rámec pro uplatňování politiky rovnosti žen a mužů v ČR.
- Reflektuje reálné potřeby institucionálního zabezpečení rovnosti žen a mužů a definuje otázku rovnosti žen a mužů jako celospolečenskou prioritu.
- Cílem je formulovat rámec pro opatření veřejné správy, který by přispíval k dosažení rovnosti žen a mužů v ČR.
- Vize – rovnost žen a mužů je přínosem a hodnotou pro celou společnost, proto usilujeme o to, aby rovnost, jako základní lidské právo, nebyla v ČR pouhým ideálem, ale realitou.
- Strategie obsahuje celkem 8 tematických oblastí a 26 strategických cílů. Definuje tak aktivity vlády v oblasti rovnosti žen a mužů na příští desetiletí. K jejímu plnění budou sloužit kromě běžných činností ministerstev i EU fondy a fondy EHP/Norska.
- Jedná se o konkrétní opatření ke snížení genderových nerovností v oblasti Práce a péče, Rozhodování, Bezpečí, Zdraví, Poznání, Společnost, Vnější vztahy a Instituce.

3. Systém dávek pěstounské péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP) - základní charakteristika a typy dávek pěstounské péče, charakteristika SPVPP, jejich poslání a účel; právní norma upravující dávky pěstounské péče a SPVPP.

Dávky pěstounské péče

- forma hmotné podpory výkonu vybraných typů náhradní rodinné péče
- právní úprava: **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, v platném znění (ZSPOD) + podpůrně zákon č. 500/2004 Sb., **správní řád** (řízení)
- rozhodují **krajské pobočky Úřadu práce ČR**, místní příslušnost dle trvalého pobytu osoby pečující/v evidenci (u příspěvku na úhradu potřeb po zletilosti dítěte dle jeho trvalého pobytu)

Pro účely části páté ZSPOD se považuje za pěstounskou péči osobní péče poskytovaná osobou pečující. Definice v § 2a zákona o SPOD:

Osobou v evidenci fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu,

Obou pečující fyzická osoba,

1. které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, pěstounské péče po přechodnou dobu nebo předpěstounské péče,
2. která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěření dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte, pokud bylo zahájeno z moci úřední,
3. která osobně pečuje o dítě, podala-li návrh na svěření dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo návrh na její jmenování poručníkem dítěte a není-li tato osobní péče o toto dítě zjevně bezdůvodná,
4. která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje.

V případech, kdy probíhá soudní řízení o péči (bod 2. a 3.) je třeba pro účely rozhodování o dávkách pěstounské péče a uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče doložit vyjádření OSPOD (obecního úřadu obce s rozšířenou působností) o fakticitě osobní péče dané osoby o dítě a důvodnosti této péče.

Pro posouzení, zda osobě pečující náleží odměna pěstouna nebo příspěvek při pěstounské péči, je zásadní **rozdělení pěstounské péče na zprostředkovanou a nezprostředkovanou** podle § 47a odst. 1 písm. b) nebo c) ZSPOD. **Osobám, které mají dítě ve zprostředkované pěstounské péči, náleží za péči o toto dítě odměna pěstouna podle § 47i a násl. ZSPOD. Za péči o dítě v nezprostředkované pěstounské péči náleží osobě pečující příspěvek při pěstounské péči dle § 47ja ZSPOD.**

Zprostředkovanou pěstounskou péčí se dle § 47a odst. 1 písm. b) ZSPOD rozumí:

1. pěstounská péče poskytovaná dítěti osobou pečující **po doručení oznámení o vhodnosti této osoby stát se pěstounem tohoto dítěte** podle § 24 odst. 2 písm. a) a odst. 3 ZSPOD (zájemce o pěstounskou péči byl krajským úřadem po absolvování odborného posouzení a příprav k přijetí do rodiny zařazen do příslušné evidence a následně vybrán jako vhodný pěstoun pro konkrétní dítě),
2. **pěstounská péče na přechodnou dobu** (osoba je zařazena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a je jí svěřeno dítě do přechodné pěstounské péče),
3. **pěstounská péče poskytovaná sourozenci dítěte svěřeného do pěstounské péče podle bodu 1, je-li poskytovaná toutéž osobou pečující** (zde je pěstounskou rodinu možné považovat za osoby blízké z titulu péče o sourozence a je možné podat návrh přímo na soud, nemusí dojít k „párování“ ze strany krajského úřadu).

Za nezprostředkovanou pěstounskou péčí se dle § 47a odst. 1 písm. c) ZSPOD považuje pěstounská péče, která nespadá pod pěstounskou péči zprostředkovanou podle § 47a odst. 1 písm. b) ZSPOD. Jedná se o pěstounskou péči, kdy je dítě v osobní péči osoby příbuzné nebo blízké, případně si pěstoun sám dítě vybral (musel k němu mít blízký vztah) a požádal o jeho svěření do své pěstounské péče. V těchto případech nedošlo ze strany krajského úřadu k „napárování“ ke zcela neznámému dítěti a oznámení o vhodnosti pěstouna ke konkrétnímu dítěti, ale o dítě je pečováno v rámci širší rodiny či komunity.

Jednotlivé dávky pěstounské péče:

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte:

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má **nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče ve smyslu § 47a odst. 1 ZSPOD** (tedy dítě nacházející se v osobní péči osoby pečující uvedené v § 2a písm. c) ZSPOD).

Je možná prolongace dávky po zletilosti svěřeného dítěte, pokud není pobírán zaopatřovací příspěvek podle § 50b ZSPOD, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona o SSP, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek náležející dítěti podle věty první se vyplácí tomuto dítěti od splátky příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležející za kalendářní měsíc následující po měsíci, v němž dovršilo zletilosti.

Od 1. 1. 2028 končí „přechodné“ období, kdy je možné si vybrat mezi prolongovanými dávkami pěstounské péče nebo zaopatřovacím příspěvkem a od

zletilosti nebo nabytí plné svéprávnosti bude při splnění ostatních zákonných podmínek možné pobírat pouze zaopatřovací příspěvek podle § 50b ZSPOD (zaniká možnost prolongace pěstounských dávek po zletilosti).

Od ledna 2022 nabyla účinnosti novela ZSPOD (zákon č. 363/2021 Sb.), která zavádí **nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte rovněž pro děti svěřené do péče jiné osoby podle § 953 o.z. (tzv. svěřenectví). V takovém případě je třeba od měsíční částky příspěvku na úhradu potřeb dítěte dané v § 47f odst. 3, resp. odst. 4 ZSPOD, odečíst částku výživného, která je soudním rozhodnutím stanovena rodičům hradit k rukám pečující osoby – viz § 47g odst. 3 ZSPOD.** Pokud je svěřené dítě poživitelem důchodu z důchodového pojištění, odečítá se rovněž částka vyplacená za daný kal. měsíc na důchodu (typicky sirotčím nebo invalidním).

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc:

- 6 290 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 7 750 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 8 870 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 9 220 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, zvyšuje se příspěvek na úhradu potřeb dítěte také dle stupně závislosti.

b) Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má **osoba pečující, která poskytuje dítěti zprostředkovanou pěstounskou péčí, a osoba v evidenci.**

Za podmínek uvedených výše u příspěvku na úhradu potřeb dítěte je možná prolongace pobírání odměny pěstouna i po zletilosti dítěte. Rovněž pouze do konce roku 2027.

Pokud jsou osobou pečující nebo osobou v evidenci oba manželé nebo dva poručníci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich. Na pěstounskou péči vykonávanou druhým manželem nebo poručníkem se pro účely stanovení výše odměny pěstouna podle věty první hledí jako na společnou pěstounskou péči. Za určitých podmínek je možné odměnu pěstouna „rozpůlit“ mezi oba manžele.

Výše odměny pěstouna se odvíjí od výše minimální mzdy a koeficienty daného zákonem podle počtu a zdravotního stavu svěřených dětí a podle typu pěstounské péče (pěstounská péče na přechodnou dobu, „dlouhodobá“ pěstounská péče).

Od 1. 1. 2022 *minimální mzda	Dlouhodobí pěstouni					
	1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	2 děti	3 děti	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	Za každé další dítě
Zprostředkovaná pěstounská péče						+ 0,5 x MM*
Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM*	1,0 x MM*	1,2 x MM*	1,5 x MM*	2,0 x MM*	2,0 x MM*	+ 0,7 x MM* (ve stupni závislosti III nebo IV)

Od 1. 1. 2022 *minimální mzda	Pěstouni na přechodnou dobu			
	žádné nebo 1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	Za každé další dítě
Zprostředkovaná pěstounská péče				+ 0,3 x MM*
Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM*	1,8 x MM*	2,0 x MM*	2,2 x MM*	+ 0,5 x MM* (ve stupni závislosti III nebo IV)

Pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění se odměna pěstouna považuje za příjem ze závislé činnosti (je zdaňována a zpojistňována, započítává se pro nárok na důchod)

c) Příspěvek při převzetí dítěte.

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče; příspěvek při převzetí dítěte, jde-li o totéž dítě, náleží osobě pečující jen jednou. Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku: do 6 let - 10 800 Kč, od 6 let do 12 let - 12 150 Kč, od 12 let do 18 let - 13 500 Kč. Převzala-li osoba pečující dítě do pěstounské péče po přechodnou dobu, nesmí součet příspěvků při převzetí dítěte u této osoby pečující přesáhnout 40 000 Kč v období posledních 12 kalendářních měsíců přede dnem podání žádosti o tento příspěvek.

d) Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. Na příspěvek má nárok **osoba pečující**, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Podmínkou dále je, že osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti.

e) **Příspěvek při pěstounské péči.**

Nárok na příspěvek při pěstounské péči má osoba pečující poskytující dítěti **nezprostředkovanou pěstounskou péči**. Za podmínek uvedených u příspěvku na úhradu potřeb dítě je možná prolongace čerpání této dávky i po zletilosti svěřeného dítěte.

Výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za každé svěřené dítě je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 2,3. Má-li osoba pečující vůči dítěti vyživovací povinnost (prarodiče, praprarodiče), výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za každé jí svěřené dítě je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,8.

Výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), III (těžká závislost) nebo IV (úplná závislost), je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,5.

Z titulu pobírání této dávky není pěstoun zdravotně ani sociálně pojištěn (rozdíl oproti odměně pěstouna).

Od 1. 1. 2022	Příspěvek při pěstounské péči					
	*životní minimum jednotlivce	1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	2 děti	3 děti	1 dítě ve stupni závislosti II až IV
Nezprostředkovaná pěstounská péče Příspěvek při pěstounské péči navázaný na koeficient ŽM* Tety, strýcové, zletili sourozenci, osoby blízké (2,3 x ŽM*) za každé dítě		2,3 x ŽM*	2,3 x ŽM*	2,3 x ŽM* x 2	2,3 x ŽM* x 3	5,5 x ŽM*
						+ 2,3 x ŽM* + 5,5 x ŽM* (ve stupni závislosti II, III a IV)
Nezprostředkovaná pěstounská péče Příspěvek při pěstounské péči navázaný na koeficient ŽM* Prarodiče (1,8 x ŽM*) za každé dítě (snížení koeficientu s ohledem na subsidiární vyživovací povinnost)		1,8 x ŽM*	1,8 x ŽM*	1,8 x ŽM* x 2	1,8 x ŽM* x 3	5,5 x ŽM*
						+ 1,8 x ŽM* + 5,5 x ŽM* (ve stupni závislosti II, III a IV)

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče (§ 47d ZSPOD)

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP) je neinvestičním transferem ze státního rozpočtu, jehož **účelem je pokrytí nákladů spojených s poskytováním pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci** nebo dětem svěřeným do pěstounské péče/poručenství **a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí.**

SPVPP lze použít na **pokrytí osobních, provozních a věcných výdajů spojených se zajištěním práv a povinností osoby pečující nebo osoby v evidenci**, jak jsou upraveny v § 47a odst. 2 ZSPOD, na **sledování výkonu pěstounské péče** podle § 47a odst. 5 ZSPOD a na poskytování poradenství podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Forma pomoci a zajišťování služeb jsou konkretizovány v **dohodě o výkonu pěstounské péče**, případně ve správním rozhodnutí o právech a povinnostech dle § 47a odst. 2 ZSPOD, v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte.

Výše státního příspěvku činí **59 400 Kč za kalendářní rok** (tedy 4 950 Kč za každý kalendářní měsíc nebo jeho část), v němž trvala dohoda o výkonu pěstounské péče nebo platilo pravomocné správní rozhodnutí upravující podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností osoby pečující nebo osoby v evidenci – kritériem **pro stanovení výše státního příspěvku pro příslušný subjekt je počet platně uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče** (pravomocných správních rozhodnutí).

Subjekty, které mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče = obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, tzv. pověřené osoby- neziskové organizace k tomuto oprávněné (viz § 47b a násl. ZSPOD) – se souhlasem místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Pokud nebude dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěření prvního dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, obecní úřad obce s rozšířenou působností z moci úřední upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností založených v § 47a svým rozhodnutím (§ 47b odst. 2 ZSPOD), a to správním rozhodnutím.

Příjemce SPVPP je povinen do 31. března kalendářního roku následujícího po kalendářním roce, za který byl státní příspěvek vyplacen, předložit krajské pobočce Úřadu práce, která tento příspěvek přiznala, přehled čerpání SPVPP náležejícího za kalendářní rok. Příjemce SPVPP zároveň do 31. března kalendářního roku následujícího po kalendářním roce, za který byl státní příspěvek vyplacen, vrátí případnou část státního příspěvku, kterou nevyčerpal k zákonem stanovenému účelu, na účet krajské pobočky Úřadu práce, která tento příspěvek přiznala.

Veřejnosprávní kontrola: využití SPVPP jeho příjemcem z hlediska dodržení zákonem vymezeného účelu a z hlediska splnění kritéria hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti je příslušná krajská pobočka Úřadu práce České republiky jako poskytovatel veřejné finanční podpory v souladu se zákonem č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole.

Podle § 59f odst. 1 písm. n) zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se pověřená osoba dopustí **přestupku** tím, že použije státní příspěvek na výkon pěstounské péče na jiné účely než na pokrytí nákladů na zajišťování pomoci osobám pečujícím či osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí. O přestupku rozhoduje Úřad práce ČR. Za přestupek lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč.

Novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, s účinností od 1. 1. 2022 byly zavedeny nové dávky - tzv. **zaopatřovací příspěvky pro mladé dospělé odcházející z náhradní péče**. **Zaopatřovací příspěvek opakující se** - na který má nárok zletilá osoba, pokud byla před zletilostí svěřena do pěstounské péče nebo jí byla nařízena ústavní výchova a v této náhradní péči byla alespoň 3 roky pokud se nejednalo o zprostředkovanou pěstounskou péči nebo alespoň 12 měsíců, pokud se jednalo o zprostředkovanou pěstounskou péči nebo nařízenou ústavní výchovu. Taková osoba nad to musí splnit podmínku **nezaopatřenosti, bezúhonnosti a musí mít vypracován individuální plán** mladého dospělého. Na **jednorázový zaopatřovací příspěvek** má nárok, osoba, která byla ke dni zletilosti či nabytí plné svéprávnosti v pěstounské či ústavní péči po skončení nezaopatřenosti, resp. po skončení nároku na opakovaný zaopatřovací příspěvek.

4. Popište alespoň dvě dávky určené pro rodiny s dětmi; a popište, jakým způsobem podporuje obec, kraj a stát rodinnou politiku včetně mezigeneračního aspektu (např. dotační titul pro podporu rodin v ČR).

Dávky pro rodiny s dětmi:

Rodičovský příspěvek

- Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 300 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte (v případě 2 a více dětí narozených současně 450 000 Kč).
- Jestliže lze alespoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 10 000 Kč, může rodič volit měsíční výši čerpání rodičovského příspěvku až do této výše.
- Pokud ani jednomu z rodičů nelze stanovit denní vyměřovací základ, nebo při podání žádosti rodič nedoložil výši denního vyměřovacího základu, nebo je-li 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu nižší než 10 000 Kč, rodič může volit výši rodičovského příspěvku až do částky 10 000 Kč měsíčně.
- Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.
- Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 92 hodin v kalendářním měsíci. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena.
- Příjmy rodiče nejsou u této dávky sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností. Po dobu, kdy je výdělečně činný nebo po dobu studia musí však zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

Peněžitá pomoc v mateřství

- Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % denního vyměřovacího základu.
- V den, od něhož je dávka přiznávána, musí trvat účast na nemocenském pojištění nebo ochranná lhůta a v posledních dvou letech před tímto dnem musí

trvat účast na nemocenském pojištění po dobu aspoň 270 dnů. U OSVČ je další podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství účast na nemocenském pojištění jako OSVČ po dobu aspoň 180 kalendářních dnů v posledním roce přede dnem počátku podpůrčí doby.

- Nástup na peněžitou pomoc v mateřství nastává dnem, který pojištěnka určí v období od počátku 8. do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Podpůrčí doba činí 28 týdnů (u pojištěnky, která porodila zároveň dvě nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů).
- Zákon umožňuje střídání matky dítěte s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě, a to na základě písemné dohody, přičemž každý z nich má při této péči o dítě nárok na výplatu peněžitě pomoci v mateřství po dobu a za podmínek stanovených zákonem o nemocenském pojištění. Střídání se umožňuje od počátku 7. týdne ode dne porodu a četnost střídání omezena není. U muže je třeba splnit podmínku, že bude pečovat o dítě nejméně 7 kalendářních dnů po sobě jdoucích.
- Peněžitá pomoc v mateřství se vyplácí ode dne, který si pojištěnka určila jako nástup na peněžitou pomoc v mateřství, případně ode dne převzetí dítěte do péče.

Přídavek na dítě

- Přídavek na dítě je základní příjmově testovanou dávkou nezaopatřeného dítěte žijícího v rodině s nižším příjmem.
- Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný (čistý) příjem v rodině je nižší než 3,4násobek životního minima rodiny.
- Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte a ve dvou výměrách podle druhu příjmů. Ve zvýšené výměře dávka náleží, pokud některá ze společně posuzovaných osob má příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek.

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně	
	základní výměra	zvýšená výměra
do 6 let	630	1130
6 – 15 let	770	1270
15 – 26 let	880	1380

Role obcí, krajů a státu v rodinné politice

Obecně:

- Na úrovni krajů a obcí působí v rodinné politice řada aktérů veřejného sektoru (poslanci a senátoři, státní správa a samospráva, výzkumné instituce a univerzity, orgány EU atd.), občanského sektoru (nestátní neziskové organizace, církve, rodiny atd.) i soukromého sektoru (komerční firmy, soukromá školská zařízení, média a další), kteří mají zásadní vliv na vytváření prostředí přívětivého pro rodiny, přičemž komplexní a efektivní regionální rodinná politika vyžaduje spolupráci všech aktérů na místní i centrální úrovni.
- Úloha krajů a obcí je v realizaci regionální rodinné politiky klíčová, ale nelze opomenout roli zaměstnavatelů, kteří mohou podporovat prorodinné aktivity materiální pomocí (podpora zaměstnanců formou benefitů, budování dětských skupin, mateřských škol, zajištění veřejných akcí apod.) či se mohou přihlásit ke společenské odpovědnosti firem a age-managementu¹.
- Neméně významným aktérem jsou rovněž nestátní neziskové organizace (dále „NNO“), jež se angažují ve všech oblastech služeb pro rodiny (tj. pro rodiny v krizi, v péči a vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase, ve všestranné a neformální podpoře samoživitelek a samoživitelů, v péči o seniory aj.).
- V neposlední řadě je nutné zmínit roli církevních organizací, které se angažují rovněž v podpoře rodin, a to zejména v podpoře sociálně ohrožených rodin i jednotlivců, a dále i v oblasti péče o závislé seniory.

Role státu:

- Na ústřední úrovni podporuje rodiny v České republice a účinně prosazuje zásady rodinné politiky Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Rodinná politika se stala v posledních letech prioritou vlády. V září 2017 byla vládou schválena Koncepce rodinné politiky, která je klíčovým strategickým materiálem státu pro rozvoj podpory rodin v České republice. Koncepce rodinné politiky se zaměřuje na funkční rodiny. Klíčovými principy rodinné politiky v rámci Koncepce rodinné politiky jsou možnost volby, blaho dítěte a posilování mezigenerační solidarity.

¹ Např. aktivity Sítě pro rodinu „Společnost přátelská rodině“, která je realizována od roku 2004. V letech 2011-2013 probíhal *Audit rodina & zaměstnání* jako nástroj, který může management společnosti využít k rozvoji a optimalizaci personální politiky a jehož cílem je mj. zvýšení motivovanosti.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje obcím a neziskovým organizacím finanční prostředky prostřednictvím dotačních titulů, které pravidelně vyhlašuje:** Obec přátelská rodině a seniorům²
- Celková alokace činila v roce 2023 16 mil. Kč.
- V soutěži byly v pěti velikostních kategoriích oceněny obce, které představily výjimečné projekty na podporu rodin a seniorů.
- Dříve se jednalo o dvě soutěže: Soutěž Obec přátelská rodině a Obec přátelská seniorům. V roce 2018 ale došlo ke sloučení do jedné, Obec přátelská rodině a seniorům.
- Finanční prostředky jsou využívány na podporu opatření pro aktivní rodinný a seniorský život například k pořádání různých kulturních akcí, které jsou možností pro setkávání a aktivní komunitní život, dále za účelem vzdělávání veřejnosti (poskytování různých typů poradenství, organizaci seminářů, workshopů) mezigeneračních aktivit, zřizování family/senior pointů, provozování senior taxi, ale i k rozvoji míst přátelským rodině či seniorům.
- Spoluvyhlašovatelé jsou kromě MPSV Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve spolupráci s Rodinným svazem ČR, Sítí pro rodinu, Svazem měst a obcí ČR, Sdružením místních samospráv ČR a Radou vlády pro seniory a stárnutí populace.
- V uvedené soutěži byly zachovány dvě dotační oblasti podle zaměření na cílovou skupinu.

I. Dotační oblast – *Obec přátelská rodině* II. dotační oblast *Obec přátelská seniorům*
Národní dotační titul **Rodina**³

- Celková alokace je 170 mil. Kč, program určený pro NNO.
- Oprávněné subjekty jsou NNO – obecně prospěšné společnosti, registrované církve, spolky, ústavy, nadace.
- Cílem dotačního programu je podpora služeb pro rodiny, které mají preventivní a podpůrný charakter, poskytovat komplexní pomoc rodině jako celku (tj. širší rodině včetně dětí a prarodičů, náhradních rodin) a posilovat význam rodiny ve společnosti. Služby mají posilovat rodičovské kompetence, zkvalitňovat rodinné vztahy, podporovat rodiny v péči o děti, v jejich výchově a při sladování práce a rodiny, a napomáhat při předcházení rizikových situací v rodině, řešit krizové situace v rodině, a to včetně domácího násilí, týrání a zneužívání dětí.

² Více informací zde: <https://www.mpsv.cz/obec-pratelaska-rodine-a-seniorum>

³ Více informací zde <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotace-na-podporu-rodiny-pro-nestarni-neziskove-organizace-v-dotacnim-rizeni-rodina>

- Podporovány jsou aktivity, které posilují rodičovské kompetence, zkvalitňují rodinné vztahy, podporují rodiče v péči o děti, v jejich výchově i sladování pracovního a rodinného života, čímž napomáhají předcházet krizovým situacím v rodině, včetně domácího násilí, týrání a zneužívání dětí.
- V oblasti podpory rodiny jsou podporovány 2 dotační oblasti:
 - I. Preventivní aktivity na podporu rodiny, partnerství a rodičovství
 - II. Podpora rodin v oblasti sociálně právní ochrany dětí.
- Mezi nejčastěji podpořené aktivity patří poradenství, semináře, workshopy, projekty mezigenerační spolupráce, sladování pracovního a rodinného života, co-workingové služby, aktivity na podporu ohrožených rodin apod.

Národní dotační titul **Podpora veřejně účelných aktivit** (dále „VÚA“) seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností⁴

- Celková alokace je 18 mil. Kč, program je určený pro NNO obecně prospěšné společnosti, registrované církve, spolky, ústavy, nadace.
- Cílem je podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností, spočívající především v hájení zájmů a práv seniorů a aktivitách směřujících ke společenskému uplatnění seniorů.
- Organizace musí mít působnost alespoň v 3 krajích ČR (aktivity musí být v těchto krajích prokazatelně realizovány).
- V rámci VÚA jsou podporovány dva podprogramy:
 - podprogram na podporu veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací
 - podprogram na podporu kapacit střešních seniorských a proseniorských organizací.
- Mezi nejčastěji podpořené činnosti seniorských a proseniorských organizací patří např. dobrovolnictví, mentoring, zajištění sportovních aktivit, činnosti zaměřené na zlepšení životního stylu a prevenci sociálních a zdravotních komplikací, podporu mezigenerační spolupráce, osvětovou činnost, poradenství, činnost zaměřenou na podporu neformální péče.

⁴ Více informací zde <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotacni-program-podpora-verejne-ucelnych-aktivit-seniorskych-a-proseniorskych-organizaci-s-celostatni-pusobnosti>

- Střešní organizace podporují prostřednictvím tohoto dotačního titulu rozvoj a zkvalitňování činností poboček a členských organizací, např. semináře a akce pro členy, kulaté stoly, metodické vedení regionálních poboček atd.

Role krajů a obcí v plánování a realizaci rodinné politiky⁵:

- Nižší úrovně státní správy (tj. kraje a obce) mají blíže k rodinám žijícím na jejich území a mají tak lepší předpoklady pro to, aby mohly efektivně reagovat na místně a regionálně specifické potřeby, ale také aby mohly uvádět do praxe principy státní rodinné politiky.
- **Kraje** by měly zastávat pět základních úloh při tvorbě a realizaci rodinné politiky na regionální úrovni:
 - 1. reprezentativní (reprezentovat kraje či obce při jednání s ústřední úrovní),
 - 2. koncepční (aktivně vytvářet regionální rodinné politiky na základě vlastních koncepcí),
 - 3. koordinační (koordinovat obce a další místní aktéry rodinné politiky, koordinovat prorodinné aktivity v rámci regionu)
 - 4. organizační (organizovat prorodinné aktivity a spoluúčastnit se jich)
 - 5. informativní (informovat obce o situaci rodin a prorodinných opatření v regionu).
- Kraje tak mají významnou koordinační a iniciační funkci během realizace regionálních rodinných politik, přičemž při uplatňování zmíněných principů by měly dlouhodobě směřovat k větší samostatnosti při tvorbě a realizaci rodinných politik.
- **Obce** by měly zastávat zejména následující čtyři úlohy:
 - 1. iniciační (iniciovat prorodinné aktivity a podněcovat občany k aktivnímu podílení na jejich plánování a realizaci),
 - 2. realizační (realizace prorodinných aktivit),
 - 3. propagační (propagace prorodinných aktivit a prorodinné politiky jako takové)

⁵ Pro více informací je možné využít Metodiku rodinné politiky na krajské a místní úrovni, která je dostupná zde <http://www.rodinyvkrajich.mpsv.cz/cs/dokumenty-ke-stazeni/dokumenty-ke-stazeni-3/dokumenty-ke-stazeni-4>

- 4. informativní (informovat občany o prarodinných aktivitách v obci, regionu i na celostátní úrovni).
- K úspěšné realizaci rodinné politiky na úrovni krajů i obcí je důležité vycházet z potřeb daného regionu či lokality, zapojit všechny aktéry regionální rodinné politiky, vypracovat regionální koncepční materiál rodinné politiky a zároveň zajistit systematickou propagaci prarodinných témat a aktivit a dostatečnou informovanost všech zúčastněných aktérů včetně široké veřejnosti.

5. Popište Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením.

Dne 13. prosince 2006 přijalo Valné shromáždění OSN text Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“). Úmluva je významnou mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách doplňující sedm základních lidskoprávních úmluv OSN. Je založena na principu rovnoprávnosti a zaručuje osobám se zdravotním postižením (dále jen „osoby se ZP“) plné uplatnění všech lidských práv a podporuje jejich aktivní zapojení do života společnosti. Úmluva je založena na obecných zásadách (čl. 3), kterými jsou především:

- respekt k lidské důstojnosti a nezávislosti,
- zákaz diskriminace,
- plné a účinné zapojení a začlenění do společnosti,
- respektování odlišnosti a přijímání osob se ZP jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti,
- rovnost příležitostí,
- přístupnost,
- rovnost žen a mužů,
- respekt k vyvíjejícím se schopnostem dětí se zdravotním postižením a jejich právu na zachování identity.

Účelem Úmluvy je podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se ZP a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti (čl. 1).

Ve svém čl. 1 odst. 2 definuje Úmluva pojem „osoba se ZP“, a to tak, že: „Osoby se ZP zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“

Obecné závazky smluvních stran vymezuje Úmluva v čl. 4 takto:

- přijmout veškerá odpovídající legislativní, administrativní a jiná opatření pro provádění práv uznaných Úmluvou,
- přijmout veškerá odpovídající opatření, vč. opatření legislativních, s cílem změnit nebo zrušit existující zákony, předpisy, zvyklosti a praktiky, které jsou zdrojem diskriminace vůči osobám se ZP,
- zohlednit ochranu a podporu lidských práv osob se ZP ve všech politikách a programech,
- zdržet se jakéhokoli jednání nebo postupu, jež je v rozporu s Úmluvou a zajistit, aby veřejné orgány a instituce jednaly v souladu s Úmluvou,
- přijmout veškerá odpovídající opatření k odstranění diskriminace na základě zdravotního postižení ze strany jakékoli osoby, organizace nebo soukromé firmy,
- provádět nebo podporovat výzkum a vývoj univerzálně navrhovaných výrobků, služeb, vybavení a zařízení podle definice v čl. 2 Úmluvy tak, aby vyžadovaly minimální přizpůsobení a náklady při uspokojování specifických potřeb osob se ZP, podporovat jejich dostupnost a využití a podporovat zařazení univerzálního designu do vytvářených norem a směrnic,
- provádět nebo podporovat výzkum a vývoj a podporovat dostupnost a využití nových technologií, vč. ICT, kompenzačních pomůcek, zařízení a podpůrných technologií vhodných pro osoby se ZP a upřednostňovat technologie za dostupnou cenu,
- poskytovat osobám se ZP přístupné informace o kompenzačních pomůckách, zařízeních a podpůrných technologiích, vč. nových technologií, jakož i o jiných formách pomoci, podpůrných službách a zařízeních,
- podporovat školení odborníků a zaměstnanců, kteří pracují s OZP, o právech uznaných Úmluvou, s cílem zlepšit poskytování pomoci a služeb zaručených těmito právy.

Články 5 až 32 Úmluvy pak obsahují úpravu zajištění práv v konkrétních oblastech života osob SE ZP, přitom se zaměřují na řešení specifických otázek a podmínek vyplývajících ze zdravotního postižení. Jde o tyto oblasti: Rovnost a nediskriminace, Ženy se zdravotním postižením, Děti se zdravotním postižením, Zvyšování povědomí, Přístupnost, Právo na život, Rizikové situace a humanitární krize, Rovnost před

zákonem, Přístup ke spravedlnosti, Svoboda a osobní bezpečnost, Ochrana proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Ochrana před vykořisťováním, násilím a zneužíváním, Ochrana osobní integrity, Svoboda pohybu a státní příslušnost, Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti, Osobní mobilita, Svoboda projevu a přesvědčení a přístup k informacím, Respektování soukromí, Respektování obydlí a rodiny, Vzdělávání, Zdraví, Habilitace a rehabilitace, Práce a zaměstnávání, Přiměřená životní úroveň a sociální ochrana, Účast na politickém a veřejném životě, Účast na kulturním životě, rekreace, volný čas a sport, Statistika a získávání dat a Mezinárodní spolupráce.

Zároveň s textem Úmluvy byl na uvedeném Valném shromáždění OSN přijat i text Opčního protokolu k Úmluvě (dále jen „Opční protokol“), umožňující smluvním státům uznat pravomoc Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením (dále jen „Výbor OSN pro osoby se ZP“) zabývat se stížnostmi jednotlivců nebo skupin jednotlivců na porušení práv vyplývajících z jednotlivých ustanovení Úmluvy.

Podpis a ratifikace Úmluvy a Opčního protokolu v České republice

Dne 30. března 2007, tj. v den, kdy byly oba výše uvedené dokumenty otevřeny k podpisu, podepsala mezi prvními signatáři Česká republika jak samotnou Úmluvu, tak i Opční protokol.

Návrh na ratifikaci Úmluvy, nikoli však jejího Opčního protokolu, byl schválen usnesením vlády České republiky ze dne 16. února 2009 č. 191. Poté byl návrh zaslán Parlamentu České republiky se žádostí o vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluvy. Vzhledem k tomu, že je Úmluva mezinárodní smlouvou upravující práva a povinnosti osob (čl. 49 písm. a) Ústavy České republiky), náleží do kategorie tzv. prezidentských smluv a proto, v souladu s čl. 10 Ústavy České republiky její přijetí vyžadovalo souhlas obou komor Parlamentu České republiky.

Proces ratifikace Úmluvy, nikoli však jejího Opčního protokolu, tak byl dokončen v roce 2009. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka OSN, depozitáře Úmluvy, dne 28. září 2009. Podle svého čl. 45 odst. 2 tak pro Českou republiku vstoupila Úmluva v platnost dne 28. října 2009.

Ve Sbírce mezinárodních smluv byla Úmluva vyhlášena pod č. 10/2010 Sb. m. s.

Návrh na ratifikaci Opčního protokolu byl schválen usnesením vlády České republiky ze dne 20. listopadu 2018 č. 772. Poté byl návrh zaslán Parlamentu České republiky se žádostí o vyslovení souhlasu s ratifikací Opčního protokolu. Úmluva je mezinárodní smlouvou náležející do kategorie tzv. prezidentských smluv, proto i přijetí Opčního protokolu vyžadovalo souhlas obou komor Parlamentu České republiky.

Proces ratifikace Opčního protokolu byl v České republice dokončen dne 24. srpna 2021, tj. v den uložení ratifikační listiny České republiky u generálního tajemníka OSN - depozitáře Úmluvy. Pro Českou republiku vstoupil Opční protokol v platnost dne 23. září 2021.

Opční protokol byl ve Sbírce mezinárodních smluv vyhlášen pod č. 33/2021 Sb. m. s.

Řízení před Výborem OSN pro práva osob se ZP jménem státu zajišťuje vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva.

Zajištění provádění Úmluvy v České republice

Nedílnou součástí implementace Úmluvy je vytvoření vnitrostátních podmínek k zajištění usnadnění provádění a monitorování Úmluvy. Tuto povinnost stanoví Úmluva ve svém čl. 33, podle něhož mají smluvní strany vytvořit přinejmenším dvě, popř. tři struktury, které by usnadnily vnitrostátní provádění a monitorování Úmluvy. Konkrétně se jedná o

- kontaktní místo („Focal point“),
- koordinační mechanismus a
- monitorovací mechanismus.

Gestorem implementace Úmluvy a subjektem odpovědným za zajištění jejího provádění v České republice je v souladu s usnesením vlády ze dne 19. března 2007 č. 284 Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“). Spolugestorem koordinace implementace Úmluvy je sekretariát Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením.

A. Kontaktní místo Úmluvy

V souladu s čl. 33 odst. 1 mají smluvní strany Úmluvy ustanovit v rámci státní správy a v souladu s vlastní strukturou řízení jedno nebo několik kontaktních míst pro záležitosti týkající se provádění této úmluvy. Kontaktní místo je třeba ustanovit v rámci státní správy, z organizačních důvodů je tímto kontaktním místem zpravidla gestor Úmluvy. Dle doporučení vysokého komisaře OSN pro lidská práva mají úkoly kontaktního místa zahrnovat zejména tyto činnosti:

- podpora a zvyšování povědomí o právech osob se ZP vymezených Úmluvou,
- účast na rozvoji a vytváření akčních plánů pro realizaci Úmluvy,
- sledování a reportování naplňování Úmluvy,
- komunikace s mezinárodními organizacemi, zahraničními kontaktními místy a zahraničními subjekty,
- „kanál“ pro komunikaci reprezentace osob se ZP s vládou, popř. vládními institucemi.

V České republice je kontaktním místem MPSV. Prakticky všechny aktivity MPSV v oblasti osob se ZP spadají do působnosti kontaktního místa Úmluvy.

B. Monitorovací mechanismus Úmluvy

Novelou zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů byl s účinností od 1. ledna 2018 jako nezávislý monitorovací mechanismus Úmluvy ustanoven Veřejný ochránce práv.

V rámci monitorování naplňování Úmluvy na vnitrostátní úrovni provádí ochránce výzkumy a výzkumná šetření, navštěvuje zařízení, v nichž žijí lidé se zdravotním postižením, zajišťuje osvětové aktivity v oblasti práv osob se ZP, úzce spolupracuje s osobami se ZP a jejich organizacemi a stejně tak s Výborem OSN pro práva osob se ZP.

Za účelem zapojení osob se ZP do sledování naplňování Úmluvy zřizuje ochránce svůj poradní orgán. Poradní orgán předkládá ochránci systémová témata v oblasti ochrany práv osob se ZP, poskytuje ochránci konzultace a praktické informace, podílí se na připomínkování právních předpisů ochráncem a zaujímá stanoviska k jeho strategickým dokumentům týkajícím se práv osob se ZP. Poradní orgán má 11 členů.

Jeho členy jsou jak osoby se ZP, tak i osoby hájící práva osob se ZP. Při jmenování členů poradního orgánu přihlíží ochránce zejména k jejich odbornosti a angažovanosti v oblasti ochrany práv osob se ZP.

6. Vyjmenujte nejdůležitější právní předpisy vztahující se k sociálním službám, k sociální práci, k sociálně právní ochraně dětí a k rodinné politice a popište jeden z nich.

Základní předpisem je:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

Tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.

Základním prováděcím předpisem je:

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Tato vyhláška upravuje způsob hodnocení schopnosti zvládat základní životní potřeby ve vztahu k posuzování příspěvku na péči, dále rozsah jednotlivých úkonů poskytovaných v rámci základních činností sociálních služeb, vymezuje zdravotní stavy vylučující poskytování sociálních služeb, kvalifikační kurz pro pracovníky v sociálních službách, hodnocení plnění standardů kvality, náležitosti průkazu zaměstnance obce a kraje oprávněného k výkonu činností sociální práce, podmínky pro zpracování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb.

Dále bylo vydáno:

Nařízení vlády č. 98/2015 Sb., o provedení § 101a zákona o sociálních službách

Toto nařízení vlády upravuje oblast poskytování dotací, dle § 101a zákona o sociálních službách, včetně termínů dotačního řízení a výčtu neuznatelných nákladů.

Právní předpisy vztahující se k sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník ve vztahu k rodině upravuje: poměry mezi rodiči a dětmi (vyživovací povinnost), zásahy do rodičovské odpovědnosti (omezení, zbavení, pozastavení), formy péče o dítě (poručenství, opatrovnictví včetně opatrovnictví pro správu jmění, pěstounskou péči, svěřením dítěte do péče jiné osoby, ústavní výchovu), základní otázky osobního práva (právní subjektivita, svéprávnost a zletilost, omezování svéprávnosti).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Upravuje: působnost zákona, organizaci, řízení ve věcech sociálně-právní ochrany dětí vykonávanou správními úřady, opatření orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zprostředkování náhradní rodinné péče, podmínky pěstounské péče na přechodnou dobu, dohled nad dětmi v pěstounské péči a ústavní péči, v souvislosti s pěstounskou péčí upravuje dohody o výkonu a dávky pěstounské péče, veřejné poručenství a opatrovnictví, mezinárodně právní ochranu dětí, poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami, správní delikty na úseku sociálně-právní ochrany dětí.

Zákon č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Zákon upravuje: pobytová školská zařízení (diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy), zařízení preventivně výchovné péče (střediska výchovné péče), podmínky výkonu soudních rozhodnutí (ústavní a ochranná výchova), práva a povinnosti (dětí, zákonných zástupců, ředitele zařízení), zákon přiznává dítěti právo na zaopatření (ubytování, ošacení, stravování, kapesné aj.), rodičům stanovuje platit příspěvek na úhradu péče.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Ve vztahu k dětem upravuje soudní řízení ve věcech podpůrných opatření, řízení ve věcech svéprávnosti, věci rodinně právní, řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení či popření mateřství a otcovství, řízení ve věcech osvojení a péči soudu o nezletilé.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Vyhláška upravuje některé nástroje sociální práce pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. Konkrétně se jedná o: vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, individuální plán ochrany dítěte, standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, v oblasti náhradní rodinné péče upravuje obsah a rozsah přípravy zájemců o náhradní rodinou péči a minimální rozsah poradenství pro pěstouny.

Směrnice MPSV ze dne 19. září 2013

- Směrnice se týká stanovení rozsahu evidence dětí a obsah spisové dokumentace vedené o dětech orgány sociálně-právní ochrany dětí, dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.

Úmluva o právech dítěte (104/1991 Sb.)

- (viz otázka č. 7)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (209/1992 Sb.)

- Jedná se o základní Evropský dokument, o nějž se opírá činnost Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Úmluva upravuje např. právo na spravedlivý proces, zákaz diskriminace nebo respektování rodinného a soukromého života.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí (54/2001 Sb.)

- Úmluva se věnuje podpoře práv dětí, poskytnutí procesního práva dětem a usnadnění jeho výkonu, právo na informace nebo právo účastnit se řízení.

Newyorská Úmluva o vymáhání výživného v cizině (33/1959 Sb.)

- Úmluva stanoví pravidla vymáhání výživného z ciziny.

Evropská Úmluva o styku s dětmi (91/2005 Sb.)

- Stanovuje všeobecné zásady pro vydávání rozhodnutí o styku s dětmi, stanoví vhodné ochranné nástroje a záruky k uplatňování.

Haagská Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (132/1976 Sb.)

Haagská Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (34/1998 Sb.)

- Upravuje zajištění bezodkladného návratu dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě a zajištění práva na styk s dítětem v jiném smluvním státě.

Haagská Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (43/2000 Sb.)

- Vytváří systém spolupráce mezi smluvními státy, aby byla záruka, že mezinárodní osvojení bude uskutečněno v nejlepším zájmu dítěte, a že rozhodnutí o osvojení podle úmluvy budou uznávána i v dalších smluvních státech.

Haagská Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (141/2001 Sb.)

- Upravuje především pravomoc a příslušnost soudů ve věcech s mezinárodním prvkem.

7. Popište Úmluvu o právech dítěte.

Úmluva o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) je mezinárodní smlouva stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Tato Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.

Základním východiskem Úmluvy je **postavení dítěte jako držitele práv** a odmítnutí přístupu k dítěti jako k objektu ochrany a péče.

Mezi základní zásady Úmluvy patří:

- zákaz diskriminace (čl. 2);
- právo dítěte na zohlednění jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska při jakékoli činnosti, týkající se dítěte (čl. 3 odst. 1);
- právo dítěte na život a povinnost smluvních států zajistit v maximálním možném rozsahu přežití a rozvoj dítěte (čl. 6);
- právo dítěte na zohlednění jeho názoru v míře přiměřené jeho rozvíjejícím se schopnostem (čl. 12).

K Úmluvě o právech dítěte byly postupně přijaty 3 Opční protokoly:

- 1) Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů;
- 2) Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii;
- 3) Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postupu předkládání oznámení – (vysvětlení: Opční protokol umožňuje podávat oznámení jednotlivce s cílem projednání případu jednotlivce Výborem OSN pro práva dítěte. Možnost obrátit se s individuálním případem na Výbor OSN pro práva dítěte je možné až po vyčerpání všech dostupných opravných prostředků v ČR (po zamítavém nálezů nebo odmítavém usnesení Ústavního soudu ČR).

Úmluva disponuje vlastním kontrolním mechanismem, kterým je Výbor pro práva dítěte, který je příslušný k posuzování dosažené úrovně implementace Úmluvy.

Kontrola probíhá pravidelným předkládáním zpráv smluvních států Výboru pro práva dítěte a hodnocením těchto zpráv Výborem pro práva dítěte.

Z důvodové zprávy k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí: *Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně-právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují. Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu.*

V souladu s článkem 20 Úmluvy o právech dítěte náleží mezi základní práva dítěte rovněž právo na **zajištění náhradní péče** v případě, že je dítě dočasně nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí nebo ve svém vlastním zájmu nemůže být v tomto prostředí ponecháno. Odpovědnost za zabezpečení odpovídající náhradní péče takovému dítěti nese stát. Na prvním místě se přitom preferuje svěření dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče a teprve není-li možné náhradní rodinnou péči dítěti zajistit, lze v nutných případech umístit dítě do vhodného zařízení péče o děti.

8. Popište pojem „sociálně-právní ochrana dětí“, dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a popište, které orgány či instituce tuto ochranu zajišťují.

§ 1 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, stanovuje, že "sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“.

Toto obecné vymezení je pak konkretizováno jednak okruhem dětí, na něž se sociálně-právní ochrana vztahuje, jednak okruhem správních činností, které se při tom realizují:

Okruh oprávněných osob, tedy dětí tzv. sociálně ohrožených, blíže demonstrativně stanovuje formálně § 6 zákona o soc.-práv. ochraně dětí tak, že „sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

a) jejichž rodiče

- 1. zemřeli,
- 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
- 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu“;

přičemž tento formální výčet doplňuje materiálním znakem, který musí být naplněn vždy: „pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí“.

§ 31 odst. 1 blíže vymezuje účel a cíl veškeré sociálně-právní ochrany ohrožených dětí tak, že „péče o děti uvedené v § 6 spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit jim začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního“. Pojem „péče o děti“ zde neznamená péči o osobu dítěte, ale „poskytování sociální pomoci a podpory“, a to především prostřednictvím sociální práce; pojem „začlenění do společnosti“ je totožný s obecným pojmem „sociální začlenění“.

Sociálně-právní ochrana dětí je pak realizována především prostředky sociální práce, a to zejména v terénní formě [srov. § 32 odst. 3 písm. c) zákona o soc.-práv. ochraně dětí], přičemž zahrnuje podle části třetí zákona především preventivní a poradenskou činnost a opatření na ochranu dětí, spočívající mj. v postavení obecního úřadu obce s rozšířenou působností jako orgánu „veřejné žaloby“ (§ 14 odst. 1 zákona), ve zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, v dozoru („sledování“) dětí v náhradní péči (§ 19 odst. 1, § 29). Sociálně-právní ochrana dětí zahrnuje i další úkoly, především v trestním a přestupkovém řízení vedeném proti mladistvému (§ 33) a v dozoru nad výkonem trestních sankcí nad mladistvými (§ 34). Obecní úřady obcí s rozšířenou působností plní v rámci sociálně-právní ochrany dětí i úkoly v oblasti hromadného veřejného poručení a opatrovnictví nezletilých (§ 17).

§ 4 odst. 1 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyjmenovává, které orgány jsou **věcně příslušné** na úseku sociálně-právní ochrany dětí, přičemž funkční příslušnost k výkonu jednotlivých činností upravují kompetenční ustanovení dále napříč celým zákonem.

Krajské úřady (úkoly v oblasti náhradní rodinné péči, vydávání oprávnění k poskytování služeb sociálně – právní ochrany k tomu pověřenými osobami, kontrolní a dozorové pravomoci nad výkonem sociálně-právní ochrany obecními úřady v jeho správním obvodu. Krajské úřady působí jako odvolací orgán, tam kde obce s rozšířenou působností vydávají správní rozhodnutí. Odvolacím orgánem je i v případě rozhodování o odvolání proti rozhodnutí ředitele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a některých právech a povinnostech účastníků souvisejících s pobytem dítěte v zařízení).

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (realizují podstatnou část kompetencí na úseku sociálně-právní ochrany, příkladem lze uvést: poradenská a preventivní činnost, veřejné opatrovnictví a poručenství, sledování dětí umístěných v náhradní rodinné péči a v ústavním zařízení, šetření v domácnosti, podávání návrhů k soudu apod.)

Obecní úřady a újezdní úřady (plnění činností v oblasti preventivní a poradenské, opatření na ochranu dětí, spolupráce s obcemi s rozšířenou působností, monitorování nepříznivých vlivů, vyhledávání ohrožených dětí.

Pozn.: újezdní úřady jsou příslušné k tomu, aby na území vojenských újezdů plnily úkoly obecních úřadů na úseku sociálně-právní ochrany dětí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (kompetence MPSV jsou ve vztahu k sociálně-právní ochraně dětí specifické. Obecně vyplývají z kompetenčního zákona (zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných předních orgánů státní správy ČR), obecných předpisů (krajské zřízení, zák. č. 129/2000 Sb.) a v neposlední řadě ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Příklad kompetencí MPSV (oprávnění provést nové posouzení žadatele o náhradní rodinnou péči, vede-li odvolací řízení ve věci žádosti o zařazení do evidence zájemců; udělování výjimek pro překročení lůžkové kapacity zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc; úprava tiskopisu žádosti o: dávky pěstounské péče, státní příspěvek za pobyt a péči v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, vydání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí; rozhodování o odvolání proti rozhodnutí ve věcech dávek pěstounské péče; vedení evidence pověřených osob; vydávání prováděcích vyhlášek v rozsahu stanoveném zákonem; kontroly výkonu přenesené působnosti svěřené orgánům krajů (nikoli obcí) včetně dodržování zákonů, prováděcích předpisů a směrnic; rozhodování o odvolání proti správnímu rozhodnutí orgánů kraje; přeshetřovat způsob vyřízení stížnosti krajským (nikoli obecním) úřadem. Z kompetenčního zákona pak vyplývají obecné kompetence: analytické a koncepční, předkládání podkladů potřebných pro sestavení návrhů státních rozpočtů, příprava návrhů zákonů a jiných právních předpisů týkajících se sociálně-právní ochrany dětí; zabezpečení úkolů, které vyplývají pro Českou republiku z mezinárodních smluv, např. z Úmluvy o právech dítěte apod.).

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí (výkon sociálně – právní ochrany dětí ve vztahu k cizině - 35 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.).

Úřad práce České republiky – (státní příspěvek na výkon pěstounské péče, inspekce kvality poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami)

Působnost dalších subjektů v sociálně-právní ochraně (§ 4 odst. 2 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

Obce v samostatné působnosti a kraje v samostatné působnosti (vytvářejí předpoklady pro kulturní, sportovní, jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí - §10 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále je zakotvena působnost těchto veřejnoprávních korporací ke zřizování zařízení sociálně-právní ochrany-§ 39 odst. 2 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, kdy však i obec a kraj musí mít ke zřizování těchto zařízení pověření k výkonu sociálně-právní ochrany).

Komise pro sociálně-právní ochranu dětí (mají povahu zvláštního orgánu obce podle § 106 odst. 1 obecního zřízení a jejich působnost je upravena v § 38 zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Koordinují výkon sociálně-právní ochrany dětí ve svém správním obvodu; navrhují a posuzují preventivní programy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí; mohou pořádat případové konference; na žádost tajemníka obecního úřadu posuzují jednotlivé případy; oprávnění vydávat pověření ke zřizování výchovně rekreačních táborů pro děti).

Doplňující informace:

Poradní sbory (novelizací byly zakotveny též poradní sbory, a to jak na úrovni kraje (§ 65 odst. 1 krajského zřízení), tak na úrovni státu (§ 38a, § 38b zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). Poradní sbor MPSV – plní úkoly ministerstva na úseku sociálně-právní ochrany dětí.

Další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (pověřené osoby) (Tyto osoby mohou být pověřeny k řadě činností například poskytování poradenství, poskytování služeb v oblasti náhradní rodinné péče atd.).

9. Popište, jaké jsou hlavní principy základních nástrojů poskytování sociálně-právní ochrany, jako jsou: případová konference, rodinná konference, vyhodnocování situace dítěte a rodiny, individuální plánování ochrany dítěte, case management.

Vyhláškou č. 473/2012 Sb. byla do §10 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vložena úprava týkající se základních metod systematické sociální práce používaných při řešení situace dítěte a rodiny.

Důraz na systematickост a promyšlenost postupů orgánů sociálně-právní ochrany dětí je zmíněn v ustanovení § 9a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (jednotlivá opatření by měla na sebe navazovat a vzájemně se doplňovat. Přednost mají opatření zajišťující řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v rodinném prostředí a není-li to možné v náhradním rodinném prostředí; přitom se postupuje s využitím metod sociální práce a postupů odpovídajících současným vědeckým poznatkům.)

Definice jasných cílů sociálně-právní ochrany dětí, multidisciplinární přístup a koordinační role orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) vůči dalším subjektům, jenž s ohroženým dítětem pracují, je zajištěna 3 základními metodami sociální práce: **vyhodnocování situace dítěte a rodiny, individuální plán ochrany dítěte a případové konference.**

Společné znaky metod sociální práce: aktivní zapojení rodičů či dalších osob odpovědných za výchovu a zapojení samotného dítěte.

Zdroje pro řešení situace jsou primárně hledány v rodině.

Pozn: OSPOD může využívat i další metody sociální práce, které nejsou výslovně uvedeny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se například o **rodinnou konferenci**, která vychází z principu ponechání odpovědnosti za vlastní situaci na rodině. Tato metoda přináší postupy, které umožňují aktivizovat vlastní rozhodování a zdroje vedoucí k řešení. Jedná se tedy o to, aby byla rodina podpořena v tom, aby si v první fázi řešení svého problému uměla pomoci sama a využila k tomu zdroje celé rodiny.

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny

Účelem vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny jako metody sociální práce je získat komplexní pohled na situaci dítěte a jeho rodiny.

Fáze vyhodnocování situace dítěte a rodiny

1. fáze – úkolem pracovníka OSPOD je zjistit, zda se jedná o dítě, na něž je zaměřena sociálně-právní ochrana, tedy zda se jedná o dítě uvedené v § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pokud se vyskytne případ, jehož řešení nesnese odkladu a není tudíž možno provést hlubší vyhodnocení s analýzou, je třeba okamžitě přistoupit k opatřením.
2. fáze – pokud je dítě aktuálně zabezpečeno a jedná se o dítě, na něž je zaměřena sociálně-právní ochrana, přistoupí pracovník OSPOD k hlubšímu a podrobnějšímu vyhodnocení, jehož zaměření je v souladu s § 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
3. fáze – přehodnocování – pravidelné a spojené s hodnocením účinku zvolených opatření (zda navržená opatření jsou zvolena správně a zda jsou naplňována).

Vyhodnocování situace dítěte zahrnuje zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte; vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno; posouzení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte; zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání; určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte; vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání; zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti; další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě.

Vyhodnocování situace rodiny zahrnuje analýzu situace rodinu a rodinného prostředí; analýzu příčin krize v rodině; zhodnocení vztahu rodiče a dítěte; určení potřeb rodiny; určení možností rodiny, především vztahových, ekonomických a sociálních; určení výchovných kompetencí a předpokladů rodičů k výchově dítěte a zhodnocení možných rizik ve výchově dítěte; posouzení materiálních a finančních podmínek života rodiny; další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace rodiny v konkrétním případě.

Vyhodnocování širšího prostředí rodiny zahrnuje určení možností v širší rodině, včetně vztahových, ekonomických a sociálních možností a jejich využitelnosti pro rodinu; určení možností v širším sociálním prostředí rodiny, včetně dostupnosti a kvality sociálních, zdravotních, výchovně vzdělávacích a komunitních služeb a bezpečnosti lokality; další skutečnosti nezbytné pro hodnocení širšího prostředí rodiny v konkrétním případě.

Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny se neprovádí, když OSPOD vykonává funkci kolizního opatrovníka v řízení o úpravě poměrů nebo když je jasné, že není třeba žádné intervence a systematické sociální práce.

Poznatky z vyhodnocování se promítají do individuálního plánu ochrany dítěte.

1. Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

Účelem IPOD je na základě zjištěných poznatků naplánovat další práci s ohroženým dítětem a jeho rodinou, kdy tato práce by měla vést k pomoci ohroženému dítěti i jeho rodině. Cílem je posílení funkcí rodiny, přijetí opatření, která umožní dítěti zůstat v rodině nebo umožní co nejrychlejší navrácení do rodiny.

IPOD se zpracovává na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a musí být vypracováván od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence OSPOD. V tomto plánu by měly být vymezeny oblasti, v nichž dítě čelí ohrožení, jakož i příčiny ohrožení, jimiž jsou specifické potřeby dítěte a jeho rodiny, které rodiče nedokáží naplnit. V IPOD se stanovují nezbytní kroky, které budou reagovat na identifikované příčiny ohrožení dítěte a které povedou k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny. Dále by měl IPOD stanovit časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem, odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny

IPOD se zpracovává s důrazem na přijetí opatření, která umožní setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Musí být též pravidelně aktualizován, zejména v situacích, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní

výchova, ochranná výchova nebo kdy je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.

Pokud je v rodině více dětí, na něž je zaměřena sociálně-právní ochrana, musí být IPOD vypracován pro každé z dětí individuálně, a to se zaměřením na jeho individuální potřeby.

V rámci IPOD pracovník OSPOD koordinuje řešení situace ohroženého dítěte, neboť do pomoci dítěti a rodině jsou zapojeny další osoby, ať již se jedná o osoby dítěti blízké, osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí, případně o poskytovatele sociálních nebo zdravotních služeb. Samotný obsah IPOD je upřesněn v § 2 Vyhlášky č. 473/2012 Sb.

2. Případová konference

Případová konference představuje metodu sociální práce, která je již dnes běžně využívána v praxi OSPOD. Jedná se nejen o způsob projednání situace ohroženého dítěte s rodiči nebo i se samotným dítětem, ale rovněž o účinný nástroj multidisciplinární spolupráce při řešení případu ohroženého dítěte, který umožňuje zapojení dalších pomáhajících a zúčastněných subjektů a osob.

OSPOD je povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.

V průběhu konání případové konference dochází k rychlému předávání informací a zároveň hledání vhodných řešení pomoci rodině a dítěti s aktivním zapojením všech zúčastněných subjektů nejen do samotného jednání a hledání řešení, ale zejména vedoucí k následné trvalé aktivizaci všech zúčastněných subjektů, zejména pak rodičů a, s ohledem na věk, i samotného dítěte.

Při samotném jednání by měli mít všichni účastníci, včetně pracovníků OSPOD, rovné postavení, což je značným motivačním prvkem k větší otevřenosti i ke vzájemné spolupráci. Z toho důvodu je vhodné jako facilitátora nebo moderátora jednání zvolit

osobu, která je na řešení daného případu nezávislá, není podjatá nebo ovlivněná svou dřívější prací s rodinou. Výsledkem případové konference může být též zpracování IPOD. Vhodné je v daných intervalech v rámci následných případových konferencí kontrolovat plnění dohodnutých postupů, případně tyto navržené postupy aktualizovat nebo měnit podle potřeb.

Z ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyplývá, že OSPOD je povinen uspořádat případovou konferenci vždy před podáním návrhu soudu na některé z opatření, kterým se zasahuje do rodičovské zodpovědnosti rodičů nebo kterým se dítě svěřuje do náhradní péče, s výjimkou případů, kdy je uspořádání případové konference fakticky nemožné nebo zjevně bezúčelné. Uspořádání případové konference pak bude přicházet v úvahu ještě v průběhu soudního řízení o svěření dítěte do náhradní péče.

Účast přizvaných odborníků a zástupců ostatních orgánů a subjektů na případové konferenci je dobrovolná, neboť případovou konferenci je třeba pořádat na principu spolupráce všech dotčených subjektů s tím, že OSPOD plní roli koordinátora zúčastněných subjektů, nikoliv roli orgánu, který ostatním subjektům ukládá autoritativně úkoly a povinnosti.

10. Popište systém náhradní péče o děti v České republice.

Náhradní péče o dítě, které nemůže z nejrůznějších příčin vyrůstat se svými rodiči (ve své rodině) lze rozdělit na:

- 1) **náhradní rodinnou péči** (má přednost před péčí ústavní)
- 2) **ústavní výchovu**

1) Náhradní rodinná péče

Formy náhradní rodinné péče jsou upraveny v **zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (OZ)**; zprostředkování pěstounské péče a osvojení, pěstounská péče na přechodnou dobu, práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče a dávky pěstounské péče jsou upraveny **zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen „zákon o SPOD“).

Jednotlivé formy náhradní rodinné péče

- a) svěření dítěte do péče jiné osoby dle § 953 OZ
- b) pěstounská péče
- c) pěstounská péče na přechodnou dobu
- d) poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- e) osvojení

- a) Svěření dítěte do péče jiné osoby (§ 953–957 OZ)** Rozhoduje soud na návrh osoby příbuzné či blízké, pokud o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů nebo poručník. Rodiče hradí výživné k rukám pečující osoby, pokud nelze stanovit (adekvátní) výživné, měla by být využit pěstounská péče. Pečující osoba musí skýtat záruku řádné péče, musí mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte.

Povinnosti a práva pečující osoby vymezí soud – přiměřeně se zde použijí ustanovení o pěstounství (zejm. osobní péče, rozhodování jen v běžných záležitostech dítěte atd.). Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti.

b) Pěstounská péče (§ 958 až § 973 OZ). Do pěstounské péče se svěřují děti, o něž nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, a to na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi. Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti (ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak). Nejpozději pěstounská péče zaniká, nabude-li dítě plné svéprávnosti, jinak jeho zletilosti. Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruku řádné péče, mít bydliště na území ČR a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče buď jednotlivci, nebo do společné pěstounské péče manželům, kteří jsou tak společnými pěstouny.

Pěstounská péče je rozdělena na tzv. zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči.

Zprostředkovaná pěstounská péče - po absolvování příprav k přijetí dítěte do rodiny a odborného posouzení je daná osoba zařazena do evidence pro zprostředkování náhradní rodinné péče a následně **vybrána jakožto vhodný náhradní pečovatel pro konkrétní, zcela cizí dítě ze strany oprávněných subjektů, kterými jsou krajské úřady.**

Nezprostředkovaná pěstounská péče - osoba dítěti nebo jeho rodině příbuzná nebo blízká - v takovém případě se podává přímý návrh k soudu na svěření dětí do pěstounské péče, zprostředkování ze strany státu je vyloučeno.

Rozlišovacím prvkem je oznámení o vhodnosti, které je vydáno pouze zprostředkovaným pěstounům.

Práva a povinnosti pěstouna (platí pro PP i PPPD) – dle OZ (osobní péče, rozhodování jen v běžných záležitostech, běžná správa jmění dítěte, povinnost

udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými) + dle § 47a odst. 2 zákona o SPOD (např. právo na zajištění tzv. respitu v rozsahu alespoň 14 dní, povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v rozsahu 24 hodin během 12 kal. měsíců, právo na zajištění odborné pomoci atd.) Tato práva a povinnosti jsou ve vztahu ke konkrétní pěstounské rodině upravena v dohodě o výkonu pěstounské péče (tu uzavírá osoba pečující/v evidenci s úřadem či pověřenou osobou, na dohodu náleží státní příspěvek na výkon pěstounské péče k zajištění služeb a pomoci), případně správním rozhodnutím.

Dávky pěstounské péče – jednorázové (příspěvek při převzetí dítěte – nově i u PPPD, příspěvek na zakoupení osobního motor. Vozidla jednorázový zaopatřovací příspěvek) a opakované měsíční (odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, opakovaný zaopatřovací příspěvek). Výživné od rodičů přechází na stát, který vyplácí dávky PP.

- c) Pěstounská péče na přechodnou dobu – PPPD** (§ 958 OZ + § 27a zákona o SPOD). Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, a to pouze **osobám, které jsou podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu**, a to na
- dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
 - dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo
 - dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.

PPPD může trvat nejdéle 1 rok, výjimka u sourozenců.

Na žadatele o PPPD jsou kladeny vyšší nároky, mají delší přípravy k přijetí dítěte do rodiny (72 hodin), vyšší odměna pěstouna.

PPPD může být požádán o zajištění OÚ ORP o zajištění neodkladné péče o dítě, a to zpravidla po dobu, než rozhodne soud o návrhu OÚ ORP na předběžné opatření.

d) Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje.

Povinnost soudu jmenovat dítěti poručníka dle § 928 až § 942 OZ nastává za situace, kdy **tu není žádný z rodičů, která má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu**. Zejména se jedná o situace, kdy oba rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, výkon jejich rodič. odpovědnosti byl pozastaven, rozsah rodič. odpovědnosti byl omezen, jde o dítě nezletilých rodičů, případně jeden z rodičů je nezletilý a druhý není znám či v rodném listě uveden (příčemž osobní péče o dítě – není-li soudem rozhodnuto jinak – náleží nezletilému rodiči). Poručník, který o dítě osobně pečuje, má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. V případě osobní péče o dítě jsou poručník i dítě (poručenec) **zabezpečeni dávkami pěstounské péče** za stejných podmínek jako pěstoun a dítě svěřené do pěstounské péče. Poručník, který o dítě osobně pečuje, má **obdobná práva a povinnosti jako pěstoun a také uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče**, příp. jsou jeho práva a povinnosti dle § 47a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí upravena správním rozhodnutím. Soud jmenuje poručníkem především toho, koho doporučili rodiče a pokud nebyl takto nikdo doporučen, má soud ustanovit poručníkem někoho z příbuzných nebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině, popřípadě jiného vhodného člověka. Poručník odpovídá soudu za řádné plnění funkce poručníka a **podléhá jeho pravidelnému doзору** (např. předkládá účty ze správy jmění dítěte).

e) Osvojení (§ 794 až § 845 OZ). Mezi osvojitelem a osvojencem vznikají **vztahy jako mezi rodičem a dítětem** a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Zanikají původní příbuzenské vztahy. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou odpovědnost. Do matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, popřípadě osvojitelé. Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky. Osvojitelům ani osvojenci nenáleží žádné zvláštní dávky, jako je tomu u pěstounské péče. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Osvojit lze pouze **dítě tzv. právně volné** – rodiče dali souhlas s osvojením nebo bylo soudem rozhodnuto, že jejich souhlasu není třeba, příp.

v dalších případech dle § 818 OZ. Nedosáhlo-li dítě věku alespoň 12 let, dá jeho jménem souhlas s osvojením jeho opatrovník, kterým soud zpravidla jmenuje OSPOD. Má-li dojít k osvojení dítěte do ciziny, je k osvojení nezbytný také souhlas Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Dříve, než bude o osvojení rozhodnuto, musí být osvojované dítě v péči osvojitele na jeho náklad. **Péče osvojitele o osvojované dítě před osvojením** trvá min. 6 měsíců. Jsou-li pro to důležité důvody, soud osvojení na návrh osvojitele nebo osvojence zruší. Osvojení nelze zrušit po uplynutí 3 let od rozhodnutí o osvojení. To neplatí, je-li osvojení v rozporu se zákonem.

Zprostředkování náhradní rodinné péče - § 19a a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí:

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče spočívající ve výběru určité fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte a v zajištění osobního seznámení s touto osobou **nesmí provádět jiné orgány, právnické nebo fyzické osoby, než jsou orgány sociálně-právní ochrany uvedené v § 4 odst. 1 zákona o SPOD** (jinak přestupek). Zprostředkování se provádí **jen na žádost fyzické osoby**, která má zájem osvojit dítě nebo je přijmout do pěstounské péče (popř. stát se pěstounem na přechodnou dobu). Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatele. § 20 odst. 3 zákona o SPOD vymezuje situace, **kdy se zprostředkování neprovádí** – rodiče dítěte dali souhlas k osvojení dítěte předem ve vztahu k určitým osvojitelům anebo podal-li návrh na osvojení manžel rodiče dítěte nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí v případě, kdy návrh na svěření dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba k dítěti příbuzná anebo blízká dítěti nebo jeho rodině. Návrh na svěření konkrétního dítěte se podává přímo soudu.

Po shromáždění potřebných podkladů je spis žadatelů předán krajskému úřadu, který provede **odborné posouzení žadatelů, včetně přípravy k přijetí dítěte do rodiny** (§ 27 a § 11 odst. 2 zákona o SPOD). Krajský úřad následně rozhodně ve správním rozhodnutím o zařazení či nezařazení zájemců do evidence pro zprostředkování osvojení či pěstounské péče. Pro dítě, kterému je vhodné zprostředkovat náhradní rodinnou péči, jsou vybíráni vhodní žadatelé (tzv. párování). Po seznámení se s dítětem podávají soudu návrh na svěření dítěte do pěstounské péči či osvojení. V případě PPPD párování neprobíhá, pokud je třeba dítě svěřit do PPPD, zjistí OSPOD

vhodné volné přechodné pěstouny a podává návrh k soudu (zpravidla předběžné opatření dle § 452 ZZŘS).

Zprostředkování osvojení do/z ciziny – ÚMPOD (§ 25 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

2) Ústavní péče

Ústavní výchovu nařizuje soud, jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit. Nařízení ústavní výchovy by v zásadě vždy měla předcházet jiná vhodná opatření (sociální práce s rodinou, využití sociálních služeb, výchovná opatření podle § 12, § 13, případně § 13a zákona o SPOD). Vždy by přitom měly mít **přednost náhradní rodinné formy péče**. Soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, uvádí konkrétní zařízení, do kterého má být dítě umístěno. **Ústavní výchova je vykonávána ve školských zařízeních ústavní výchovy, u dětí mladších 3 let ve zdravotnických dětských domovech pro děti do 3 let věku či domovech pro osoby se zdravotním postižením.** Ústavní výchovu lze nařídit **nejdéle na dobu 3 let**. Jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají, lze její trvání i opakovaně prodloužit, vždy však nejdéle na dobu 3 let. Soud je povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda nadále trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči.

○ **Zařízení pro výkon ústavní (a ochranné – trestní opatření) výchovy v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:**

- **dětské domovy** – děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku 3-18 let bez závažnějších „poruch chování“, vzdělávání probíhá ve školách, které nejsou součástí zařízení
- **dětské domovy se školou** – děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li „závažné poruchy chování“, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, nebo děti s uloženou ochrannou výchovou, pakliže nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. Zpravidla děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

- **výchovné ústavy** – pro děti starší 15 let se „závažnými poruchami chování“, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, zvláště pro chlapce a dívky.
- **diagnostické ústavy** – děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Škola bývá součástí zařízení. Děti s uloženou ochrannou výchovou (pozn. nejde o náhradní péči, ale trestní opatření!) také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Dříve takto byly umísťovány i děti s nařízenou ústavní výchovou, tedy museli projít přes diagnostiku, dnes umísťuje přímo soud do konkrétního zařízení. Dříve diagnostické ústavy mohly poskytovat také „preventivně výchovné pobyty“ dětem s poruchami chování na žádost rodičů.

Ústavní zařízení mohou na základě žádosti poskytovat plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě po ukončení výkonu ústavní či ochranné výchovy, pokud se připravuje na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let, a to na smluvním základě. Smlouva mezi zařízením a nezaopatřenou osobou musí být uzavřena nejpozději do 1 roku od ukončení ústavní nebo ochranné výchovy.

Právní úprava: **zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění.**

- **Ministerstvo zdravotnictví** má v gesci **dětské domovy pro děti do 3 let věku (dříve kojenecké ústavy dnes často dětská centra)**. Tato zařízení jsou upravena v § 43 a 44 **zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách**. Podle zmíněných ustanovení jsou v dětských domovech pro děti do 3 let věku poskytovány zdravotní služby a zaopatření dětem zpravidla do 3 let věku, jejichž zdravotní stav vyžaduje poskytování zdravotní péče ve formě lůžkové péče a které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí, zejména dětem týraným, zanedbávaným, zneužívaným a nebo dětem zdravotně postiženým.. Dětské domovy pro děti do 3 let věku mohou poskytovat též ubytování ženám v průběhu těhotenství, je-li z důvodů nepříznivé životní situace ohroženo jejich zdraví. Pobyt jsou možné jak na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, tak na základě smlouvy s rodiči. K poskytování služeb dětským domovem pro děti do 3 let věku na základě smlouvy se vyžaduje

souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle § 16b zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Ač jde o zdravotnické zařízení, cca 1/3 dětí zde pobývá ze sociálních důvodů, 1/3 z důvodů zdravotně-sociálních.

- **V gesci MPSV** jsou pak **domovy pro osoby se zdravotním postižením**, které poskytují dlouhodobé pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Služba obsahuje poskytnutí ubytování a stravy, pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. V domovech pro osoby se zdravotním postižením **může být vykonávána ústavní výchova, výchovná opatření či předběžná opatření dětí tělesně nebo mentálně postižených.**

Náhradní péče o děti je také vykonávána v **zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)** – jeden z typů zařízení sociálně-právní ochrany, k jehož zřízení a provozování je třeba pověření podle zákona o SPOD. ZDVOP poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva. Tato ochrana a pomoc se dítěti poskytuje po přechodnou dobu, zpravidla maximálně 6 měsíců.

Dítě může být do ZDVOP umístěno na základě žádosti zákonného zástupce, na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (obecního úřadu obce s rozšířenou působností) nebo na základě žádosti dítěte, jestliže s pobytem vyslovil souhlas rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu nebo na základě rozhodnutí soudu. Je-li dítě ve ZDVOP umístěno na základě rozhodnutí soudu musí sociální pracovník OÚ ORP navštívit dítě alespoň jednou za 3 měsíce. Dítěti může být povolen pobyt mimo ZDVOP u rodičů či osob blízkých.

O poskytování pomoci ve ZDVOP je uzavírána smlouva mezi dítětem a provozovatelem ZDVOP, kde jsou vymezeny konkrétní důvody pro poskytování pomoci, její rozsah, místo a čas poskytování, způsob úhrady za poskytnutí pomoci, prohlášení o zdravotním stavu, doba platnosti a další atributy dle zákona.

Počet dětí v jednom ZDVOP nesmí přesáhnout 20 (výjimku je možné učinit v případě přijímání sourozenců). Jeden zaměstnanec může pečovat současně maximálně o 4 děti umístěné v zařízení. ZDVOP jsou velice často koncipována jako samostatné bytové jednotky (např. Klokánky Fondu ohrožených dětí). ZDVOP však bývají zřizovány také při zdravotnických a školských zařízeních (zejména při dětských domovech pro děti do 3 let věku). Ze zákona náleží za každé dítě umístěné ve ZDVOP zřizovateli státní příspěvek ve výši 39 600 Kč měsíčně, který se snižuje při pobytu dítěte mimo zařízení.

11. Popište kompetence sociálního kurátora pro děti a mládež na obecním úřadě obce s rozšířenou působností.

(viz § 31 a § 32 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

Sociální kuratela se zaměřuje na děti, které jsou uvedeny v § 6 písm. c) a d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jedná se tedy o děti které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití, opakovaně se dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte). I v tomto případě je nutno aplikovat materiální korektiv § 6 poslední věty, že výše uvedené skutečnosti (užívání alkoholu, zanedbávání školní docházky apod.) trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj, zdraví či život dítěte.

Při práci s dětmi a mladistvými je nutné rozlišit míru rizika, kdy je již nutný veřejnoprávní zásah v podobě sociálně-právní ochrany dítěte, a kdy nikoli, jelikož sociální kuratela nemůže dopadat na všechny případy, kdy dítě např. zanedbává školní docházku nebo zneužívá návykové látky. Vždy je nutné vycházet z principu přiměřeného, resp. nepřiměřeného rizika. Pokud by např. dítě chodilo „za školu“, a jiné problémy by dítě nemělo, nelze jej považovat za ohrožené dítě, na které by měla dopadat sociálně-právní ochrana.

Sociální kuratela spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit jim začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního. Práce sociálního kurátora pro děti a mládež by měla spočívat zejména v terénní práci s dětmi a dospívajícími, to ostatně vyplývá z § 32 odst. 3 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Kompetence kurátora pro děti a mládež (§32 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

Kurátor pro děti a mládež je také sociálním pracovníkem OSPOD, proto současně realizuje všechny úkoly sociálního pracovníka. Bližší a konkrétní úkoly sociálního kurátora v oblasti jeho samostatného účastenství v přestupkovém a trestním řízení s nezletilými pachateli přestupků a trestných činů, jakož i v oblasti součinnosti se zařízeními pro výkon vazby, trestu a zabezpečovací detence včetně dozoru nad péčí těchto zařízení o umístěné nezletilé pak upravují § 33 a § 34 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

K náplni práce kurátora pro děti a mládež patří úkoly vyjmenované v § 32 odst. 4 **zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, přičemž základní principy práce kurátora pro děti a mládež lze definovat jako přístup založený na potřebách dítěte, nutnost participace a zplnomocňování dítěte, odpovědnost kurátora za koordinaci případu a jeho odpovědnost za proces, nikoli za výsledek.**

- Kurátor při své práci vždy cílí na uspokojení nějaké potřeby dítěte, nikoli potřeby někoho jiného (např. rodiče, školy, společnosti) - ty jsou chráněny jinými aktéry systému péče o ohrožené děti, než je OSPOD.
- Vůči dítěti či mladistvému nelze přijímat nadměrná preventivní opatření, jelikož by to vedlo k nepřiměřenému omezování dítěte.
- Kurátor odpovídá za kvalitní výkon těch činností, které lze nazvat procesními.

Kurátor při péči o děti spadající do jeho působnosti využívá všech nástrojů a metod sociální práce:

- vyhodnocování situace dítěte a rodiny;
- individuální plánování;
- případové konference.

Dále využívá metody a nástroje sociální práce jako jsou rodinné konference, terénní sociální práce, doporučení a naplňování využití sociální služby, pomoc či nasměrování při řešení finančních, bytových problémů atd.

Kurátor má po zvážení všech přínosů a rizik možnost uložit rodičům dítěte nebo jiným osobám odpovědným za výchovu povinnost využít odbornou poradenskou pomoc podle § 12 odst. 1, má pravomoc uložit dítěti jeho rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu tzv. výchovné opatření podle § 13 a má též možnost se v zákonem daných případech obrátit s návrhem na soud [§ 14 odst. 1, zejména písm. b) -i), § 16 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

V případě starších dětí, které ukončily povinnou školní docházku, se práce kurátorů blíží práci sociálních kurátorů s dospělými klienty. Od určitého stupně rozumové vyspělosti nelze dětem nutit opatření určená pro jejich ochranu proti jejich vůli.

Intervence OSPOD musí vycházet z principu dobrovolnosti a nabídky podpory prostřednictvím „měkkých“ nástrojů. Donucovací oprávnění se musí omezit jen na ty nejzávažnější případy, obdobně jako v případě dospělých. Bude se jednat například o případy, kdy bude bezprostředně ohrožen život dítěte nebo mu bezprostředně hrozí závažná újma na zdraví nebo kdy bude dítě v důsledku duševní poruchy bezprostředně ohrožovat sebe nebo své okolí. Zákonným opatřením v takových případech však není ústavní výchova, ale zdravotní či sociální detence.

V případě dětí v ústavní péči by měl kurátor směřovat k naplňování dočasného charakteru ústavní péče, měl by tedy se situací dítěte stále pracovat, koordinovat jeho případ a pomoc a podporu s cílem navrátit dítě do rodiny či náhradní rodinné péče. Také plní roli dohledového orgánu nad zákonností realizace ústavní péče a ochrání práva dítěte, k čemuž přispívá zejména povinnost navštěvovat nejméně jednou za 3 měsíce dítě, jemuž byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova a navštívit nejméně jednou za 3 měsíce rodiče dítěte, jemuž byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova a povinnost oznámit případné zjištění, že zařízení porušilo povinnosti vyplývající z právních předpisů (zejména zákona o soc.-práv. ochraně dětí a zákona o výkonu ústavní a ochranné výchovy) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, zřizovateli zařízení a soudu, který nařídil ústavní výchovu či uložil ochrannou výchovu. Dále má kurátor povinnost poskytnout rodiči nebo jiné osobě odpovědné za výchovu pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy (zprostředkování odborné poradenské pomoci, pomoc při komunikaci s orgány sociálního zabezpečení a Úřadem práce ČR apod.). Vydává závazná stanoviska k žádosti dítěte nebo rodičů či jiných fyzických osob o pobyt mimo ústav a může podat návrh na zrušení ústavní výchovy, pominou-li důvody jejího trvání.

Po propuštění dítěte ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy či po propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody práce kurátora nekončí, musí nadále spolupracovat s dítětem a jeho rodinou. V případě zletilosti dítěte by mělo dojít k převzetí práce sociálním kurátorem působícím na obecním úřadu obce s rozšířenou působností (§ 92 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Spolupráce kurátora pro děti a mládež a sociálního kurátora by měla být průběžná, převzetí případu je třeba s dostatečným předstihem zejména s ohledem řešení otázek bydlení, dalšího vzdělávání, finančního zajištění atd.

12. Popište, jaký je rozdíl mezi pečovatelskou službou a domovem pro seniory (způsob úhrady, cílová skupina, forma sociální služby apod.).

Domov pro seniory i pečovatelská služba jsou službami sociální péče, které jsou obě poskytovány osobám s cílem zajistit jejich fyzickou i psychickou soběstačnost a podpořit jejich život v přirozeném prostředí.

Principem je poskytování prostřednictvím základních činností služby úkony péče, které člověku zajistí nejen základní životní potřeby, ale též je podporují v udržení kompetencí a předcházejí zhoršování zdravotního stavu nebo sociální izolace či jiných negativních jevů, které mohou z důvodu věku a dlouhodobě nepříznivého sociálně zdravotního stavu vznikat.

Pečovatelská služba je terénní formou nebo ambulantní formou poskytována lidem, kteří potřebují pomoc jiné fyzické osoby z důvodu věku, zdravotního postižení nebo chronického onemocnění. Je typicky klíčovým prvkem při zajištění sdílené péče, kdy je služba zajišťována terénní formou v domácnosti uživatele po část dne nebo při určitých úkonech péče a zbylou péči zajišťuje rodina. Může být také zajišťována ambulantní formou.

Pečovatelská služba je konkrétně upravena v § 40 zákona o sociálních službách:

(1) Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba poskytuje ve vymezeném čase v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb vyjmenované úkony.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- d) pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.

Dále je v prováděcí vyhlášce č. 505/2006 Sb., v § 6 uvedeno od 1. 1. 2023:

1) Základní činnosti při poskytování pečovatelské služby se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu:

1. pomoc a podpora při podávání jídla a pití,
2. pomoc při oblékání a svlékání včetně speciálních pomůcek,
3. pomoc při prostorové orientaci, samostatném pohybu ve vnitřním prostoru,
4. pomoc při přesunu na lůžko nebo vozík,

b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

1. pomoc při úkonech osobní hygieny,
2. pomoc při základní péči o vlasy a nehty,
3. pomoc při použití WC,

c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy:

1. zajištění stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování,
2. dovoz nebo donáška jídla,
3. pomoc při přípravě jídla a pití,
4. příprava a podání jídla a pití; tato základní činnost může být zajišťována jen v rozsahu úkonů podle bodů 3 a 4,

d) pomoc při zajištění chodu domácnosti:

1. běžný úklid a údržba domácnosti,
2. pomoc při zajištění velkého úklidu domácnosti, například sezonního úklidu, úklidu po malování,
3. donáška vody,
4. topení v kamnech včetně donášky a přípravy topiva, údržba topných zařízení,
5. běžné nákupy a pochůzky,
6. velký nákup, například týdenní nákup, nákup ošacení a nezbytného vybavení domácnosti,
7. praní a žehlení ložního prádla, popřípadě jeho drobné opravy,
8. praní a žehlení osobního prádla, popřípadě jeho drobné opravy,

e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

1. doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři a doprovázení zpět,
2. doprovázení dospělých do školy, školského zařízení, zaměstnání, k lékaři, na orgány veřejné moci a instituce poskytující veřejné služby a doprovázení zpět.

(2) Maximální výše úhrady za poskytování pečovatelské služby činí

a) podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonů uvedených v odstavci 1 písm. a) a b), písm. c) bodech 3 a 4 a písm. d) bodech 1 až 5 a písm. e)

1. 155 Kč za hodinu, pokud se služba osobě poskytuje v rozsahu nepřevyšujícím 80 hodin měsíčně,

2. 135 Kč za hodinu, pokud se služba osobě poskytuje v rozsahu vyšším než 80 hodin měsíčně;

netrvá-li poskytování těchto úkonů, včetně času nezbytného k jejich zajištění, celou hodinu, výše úhrady se poměrně krátí,

b) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. c) bodě 1

1. 235 Kč denně za poskytnutí celodenní stravy v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel,

2. 105 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy,

c) 50 Kč za úkon uvedený v odstavci 1 písm. c) bodě 2,

d) 160 Kč za úkon uvedený v odstavci 1 písm. d) bodě 6,

e) 90 Kč za kilogram prádla za úkony uvedené v odstavci 1 písm. d) bodech 7 a 8.

Domovy pro seniory jsou naopak pobytovou formou poskytované služby sociální péče. Jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejich situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Tento typ služby je vhodný v situacích, kdy nejsou neformální zdroje pomoci dostupné, nebo nepříznivá sociální situace vyžaduje jiný způsob řešení péče. I v tomto typu služby by měla být zajištěna podmínka stanovená § 38 zákona o sociálních službách, a to, že by prostředí mělo být co nejméně omezující a zajišťovat přirozené sociální prostředí i v zařízeních o větší kapacitě uživatelů (například vytvářet jakési komunitní celky pro menší počet uživatelů navozující podmínky spolubydlení, vytvořit postupy práce a humanizovat prostředí tak, aby se snížila institucionalizace - odosobněné poskytování sociální služby).

Domov pro seniory je konkrétně uveden v § 49 zákona o sociálních službách:

(1) V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) poskytnutí stravy,
- c) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- f) sociálně terapeutické činnosti,
- g) aktivizační činnosti,
- h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Dále je v prováděcí vyhlášce č. 505/2006 Sb., v § 15 uvedeno:

(1) Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v domovech pro seniory se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) poskytnutí ubytování:

- 1. ubytování,
- 2. úklid, praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení, žehlení,

b) poskytnutí stravy: zajištění celodenní stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, minimálně v rozsahu 3 hlavních jídel,

c) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu:

- 1. pomoc při oblékání a svlékání včetně speciálních pomůcek,
- 2. pomoc při přesunu na lůžko nebo vozík,
- 3. pomoc při vstávání z lůžka, uléhání, změna poloh,
- 4. pomoc při podávání jídla a pití,
- 5. pomoc při prostorové orientaci, samostatném pohybu ve vnitřním i vnějším prostoru,

d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

- 1. pomoc při úkonech osobní hygieny,
- 2. pomoc při základní péči o vlasy a nehty,
- 3. pomoc při použití WC,

e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

- 1. podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů,
- 2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,

f) sociálně terapeutické činnosti: socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

g) aktivizační činnosti:

1. volnočasové a zájmové aktivity,

2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím,

3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,

h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí: pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

(2) Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v domovech pro seniory činí

a) 280 Kč denně celkem za úkony uvedené v odstavci 1 písm. a), včetně provozních nákladů souvisejících s poskytnutím ubytování,

b) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. b)

1. 235 Kč denně za celodenní stravu,

2. 105 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy.

13. Popište, jak upravuje zákon o sociálních službách střednědobý plán rozvoje sociálních služeb kraje, který je ze zákona povinen sestavovat nebo tvořit síť sociálních služeb na svém území včetně vymezení kompetencí a povinností.

Zákon o sociálních službách vymezuje střednědobý plán rozvoje sociálních služeb již v úvodních ustanoveních v rámci vymezení některých pojmů, a to v § 3 písmene h). Z hlediska logiky právního předpisu je toto klíčové, neboť další ustanovení zákona o sociálních službách již nemohou základní charakter střednědobého plánu měnit. Uvedené písmeno h) § 3 definuje tedy střednědobý plán jako strategický dokument obce nebo kraje. Hned první věta stanoví zákonné období, pro které je plán schvalován, a tedy po které musí být naplňována jeho opatření a provedeno vyhodnocení míry naplnění. Tímto obdobím jsou 3 roky.

Definice dle zákona (viz § 3, písm. h): *„střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb strategický dokument obce nebo kraje schválený na dobu 3 let, který je výsledkem aktivního zjišťování potřeb osob na území obce nebo kraje a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů; jeho obsahem je souhrn a výsledky podkladových analýz a dat, popis způsobu zpracování plánu včetně vymezení spolupráce s obcemi, s poskytovateli sociálních služeb a osobami, kterým jsou sociální služby poskytovány, popis a analýza dostupných zdrojů a potřeb osob, kterým jsou sociální služby určeny, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb obsahující popis budoucího žádoucího stavu a opatření, jejichž prostřednictvím by mělo být tohoto stavu dosaženo, povinnosti zúčastněných subjektů, postup sledování a vyhodnocování plnění plánu včetně způsobu, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb a způsob zajištění sítě sociálních služeb na území kraje; střednědobý plán rozvoje sociálních služeb může být doplněn akčními plány zpracovanými na období jednoho roku, které vycházejí ze střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb“*

Definice upravuje vstupy a podmínky tvorby plánu a výsledek a jeho ověření (aktivní zjišťování potřeb obyvatel území, hledání způsobu jejich uspokojování, využívání analýz a dat, princip spolupráce všech aktérů - samospráv, poskytovatelů sociálních služeb i uživatelů sociálních služeb, konkrétní popis budoucího žádoucího stavu v oblasti a ekonomické vyhodnocení pro poskytování konkrétních služeb, způsob tvorby plánu, evaluace a indikátory). Zákon umožňuje, aby byl plán doplňován jednoletými akčními plány.

Důležitost střednědobého plánu je vyjádřena i tím, že je povinnou součástí žádosti o dotaci kraje (viz 101, odst. 3, písm. c).

Proces sestavování plánu, jeho obsah a povinné přílohy jsou uvedeny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb. v části sedmé.

Jak je uvedeno § 3, písm. i), součástí střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb je také síť sociálních služeb, která je definována jako „souhrn sociálních služeb, které v dostatečné kapacitě, náležité kvalitě a s odpovídající místní dostupností napomáhají řešit nepříznivou sociální situaci osob na území kraje a které jsou v souladu se zjištěnými potřebami osob na území kraje a dostupnými finančními a jinými zdroji“.

14. Popište, jaké jsou kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka a jaké jsou další formy vzdělávání sociálního pracovníka.

Výkon povolání sociálního pracovníka je v České republice regulovaný na základě vymezení předpokladů pro výkon tohoto povolání obsaženého v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Tato právní úprava se vztahuje na výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních (viz § 1 odst. 2).

Kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka

Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka podle § 110 zákona o sociálních službách je:

- plná svéprávnost,
- bezúhonnost,
- zdravotní způsobilost a
- odborná způsobilost.

Kvalifikační předpoklady (odborná způsobilost) k výkonu povolání sociálního pracovníka jsou stanoveny v § 110 odst. 4. Specifické podmínky nabytí odborné způsobilosti – pro zaměstnance, kteří vykonávali činnosti sociálního pracovníka před nabytím účinnosti zákona o sociálních službách – upravují přechodná ustanovení.

Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka podle zákona o sociálních službách⁶ je:

- vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku,

⁶ ve znění k 30. 7. 2020

sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost, (§ 110, odst. 4 písm. a)

- vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu. (§ 110, odst. 4 písm. b)

Úprava kvalifikačních předpokladů v § 110 odst. 4 písm. c) a d) byla zrušena zákonem č. 254/2014 Sb., s účinností ode dne 1. ledna 2017, s tím, že odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka získaná podle § 110 odst. 4 písm. c) nebo d) zákona č. 108/2006 Sb., ve znění účinném přede dnem 1. ledna 2017, se považuje za splněnou i po tomto dni (viz přechodná ustanovení zák. č. 254/2014 Sb.).

Odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka při poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 má též sociální pracovník a zdravotně sociální pracovník, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu.

Při uznávání odborné kvalifikace státních příslušníků členských států EU se postupuje podle zákona o uznávání odborné kvalifikace (zák. č. 18/2004 Sb.).

Další vzdělávání sociálního pracovníka

Účelem další vzdělávání sociálního pracovníka má být rozvoj poznatků a dovedností z oboru, a to především s cílem průběžného doplňování a rozšiřování poznatků o (nových) metodách a přístupech k práci s klienty, včetně rozvoje ve specifických dovednostech. Stávající právní úprava v zákoně o sociálních službách zaměstnavateli ukládá zabezpečit sociálnímu pracovníkovi další vzdělávání ve stanoveném rozsahu. Tím si sociální pracovník má obnovovat, upevňovat a doplňovat kvalifikaci.

Formy dalšího vzdělávání⁷ podle tohoto zákona jsou:

⁷ ve znění k 30. 7. 2020

- specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující a získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,
- účast v kurzech s akreditovaným programem (ministerstvem práce a sociálních věcí),
- odborné stáže,
- účast na školicích akcích,
- účast na konferencích.

Zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníkovi další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok. Rozsah vzdělávání se krátí, pokud pracovní poměr sociálního pracovníka u téhož zaměstnavatele netrvá celý kalendářní rok nebo v případě nepřítomnosti v práci v rozsahu delším než jeden kalendářní měsíc. Povinnost zabezpečení dalšího vzdělávání se nevztahuje na zaměstnance ve zkušební době.

15. Popište systém příspěvku na péči - koncept 4 stupňů závislosti na pomoci jiné fyzické osoby, vyjmenujete dvě základní skupiny oprávněných příjemců příspěvku na péči a popište, kdo a za jakým účelem provádí sociální šetření v řízení o přiznání příspěvku na péči.

Příspěvek na péči řadíme mezi nepojistné sociální dávky. Stát se jím podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci při zvládání základních životních potřeb osob podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platném znění (dále jen „ZSS“).

Z poskytnutého příspěvku na péči si jeho příjemci hradí pomoc, kterou jim může podle jejich rozhodnutí poskytovat buď osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Někdy též rozdělujeme tyto poskytovatele péče na formální (poskytovatelé registrovaných sociálních služeb) a neformální (rodina a jiné, většinou blízké osoby).

Nárok na příspěvek na péči má osoba starší 1 roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle § 8 ZSS.

Stupeň závislosti hodnotí lékař Lékařské posudkové služby Okresní správy sociálního zabezpečení podle počtu základních životních potřeb, které osoba není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat, a potřeby každodenní mimořádné péče jiné fyzické osoby u osob do 18 let věku a potřeby každodenní pomoci, dohledu nebo péče jiné fyzické osoby u osob starších 18 let věku.

Při posuzování stupně závislosti osoby se podle § 9 ZSS hodnotí schopnost zvládat tyto základní životní potřeby:

- mobilita,
- orientace,
- komunikace,
- stravování,
- oblékání a obouvání,

- tělesná hygiena,
- výkon fyziologické potřeby,
- péče o zdraví,
- osobní aktivity
- péče o domácnost (péče o domácnost se nehodnotí u osob do 18 let).

Podle §8 ZSS se **osoba do 18 let věku považuje za závislou** na pomoci jiné fyzické osoby ve

- a) **stupni I** (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **tři základní životní potřeby**,
- b) **stupni II** (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **čtyři nebo pět základních životních potřeb**,
- c) **stupni III** (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **šest nebo sedm základních životních potřeb**,
- d) **stupni IV** (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **osm nebo devět základních životních potřeb**,
- e) a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

Osoba starší 18 let věku se považuje za závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve

- a) **stupni I** (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **tři nebo čtyři základní životní potřeby**,
- b) **stupni II** (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **pět nebo šest základních životních potřeb**,

- c) **stupni III** (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **sedm nebo osm základních životních potřeb**,
- d) **stupni IV** (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat **devět nebo deset základních životních potřeb**,
- e) a vyžaduje každodenní pomoc, dohled nebo péči jiné fyzické osoby.

Pro uznání závislosti v příslušné základní životní potřebě musí existovat příčinná souvislost mezi poruchou funkčních schopností z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a pozbytím schopnosti zvládat základní životní potřebu v přijatelném standardu. Schopnost osoby zvládat základní životní potřeby se hodnotí v přirozeném sociálním prostředí a s ohledem na věk posuzované osoby.

Bližší vymezení schopností zvládat základní životní potřeby a způsob jejich hodnocení stanoví vyhláška č. 505/2006 Sb.

Dvě základní skupiny oprávněných příjemců příspěvku na péči jsou:

- Nezletilé osoby do 18 let věku
- Osoby starší 18ti let

Výše příspěvku na péči pro osoby **do 18 let** věku činí za kalendářní měsíc:

- 3 300 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost)
- 6 600 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost)
- 13 900 Kč u osob, které nevyužívají pobytové sociální služby
- 19 200 Kč u osob, které nevyužívají pobytové sociální služby

Výše příspěvku na péči pro osoby **starší 18 let** činí za kalendářní měsíc:

- 880 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost)
- 4 400 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost)
- ⊖ 12 800 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost)
- ⊖ 19 200 Kč jde-li o stupeň IV (úplná závislost)

Zvýšení příspěvku na péči

Příspěvek na péči může být ještě zvýšen o částku 2 000 Kč měsíčně, a to v případě splnění podmínek jednoho ze dvou následujících důvodů:

1. z důvodu nízkého příjmu oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných, a to:
 - nezaopatřenému dítěti do 18 let věku, kterému náleží příspěvek na péči (výjimkou je dítě, kterému náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte ze systému dávek pěstounské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí; dítě, jemuž nenáleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, protože požívá důchod z důchodového pojištění, který je stejný nebo vyšší než tento příspěvek, a dítě, které je v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež),
 - rodiči, kterému náleží příspěvek na péči, a který pečuje o nezaopatřené dítě do 18 let věku,

jestliže rozhodný **příjem** oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných je nižší než 2násobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu.
2. z důvodu podpory zdravotně postižených dětí předškolního věku - zvýšení příspěvku na péči náleží nezaopatřenému dítěti od 4 do 7 let věku, kterému náleží příspěvek na péči ve stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost). Výjimkou je dítě, kterému náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte ze systému dávek pěstounské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí; dítě, jemuž nenáleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, protože požívá důchod z důchodového pojištění, který je stejný nebo vyšší než tento příspěvek, a dítě, které je v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež.

Řízení o přiznání příspěvku na péči je správním řízením a zahajuje se na základě písemné žádosti podané na tiskopisu předepsaném MPSV (žádosti jsou k dispozici na kontaktních pracovištích krajských poboček nebo na integrovaném portálu MPSV). Žádost se podává na kontaktním pracovišti krajské pobočky Úřadu práce České republiky. Příslušnost se určuje podle místa trvalého pobytu žadatele o příspěvek.

Sociální pracovník provádí pro účely rozhodování o příspěvku nejprve **sociální šetření**, při kterém se zjišťuje schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Následně zasílá Okresní správě sociálního

zabezpečení žádost o posouzení stupně závislosti osoby. Při posuzování stupně závislosti osoby vychází okresní správa sociálního zabezpečení ze zdravotního stavu osoby doloženého nálezem vydaným poskytovatelem zdravotních služeb, z výsledku sociálního šetření a zjištění potřeb osoby, popřípadě z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posuzujícího lékaře. Na základě tohoto posudku krajská pobočka vydá rozhodnutí o tom, zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv a v jakém stupni závislosti. Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat.

Příspěvek na péči se vyplácí měsíčně, a to v kalendářním měsíci, za který náleží. Příspěvek na péči vyplácí krajská pobočka Úřadu práce ČR prostřednictvím svého kontaktního pracoviště, která je příslušná k rozhodování o příspěvku.

Účastníci řízení jsou povinni:

- podrobit se sociálnímu šetření pro účely přiznání příspěvku na péči,
- písemně ohlásit příslušné krajské pobočce Úřadu práce České republiky do 8 dnů všechny změny, které mohou mít vliv na nárok, výši nebo výplatu příspěvku na péči,
- využívat příspěvek na zabezpečení potřebné pomoci.

V případě nesplnění povinností může být výplata příspěvku po předchozím upozornění zastavena.

Sociální šetření pro účely řízení o příspěvek na péči a sociální pracovník provádějící sociální šetření

Podle § 25 odst. 1 ZSS, platí, že sociální šetření provádí sociální pracovník. Sociální pracovník musí splňovat předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, včetně odborné způsobilosti, uvedené v § 110 ZSS.

V kontextu řízení o příspěvku na péči (dále jen „PnP“) v režimu správního řízení, v rámci kterého je žadatel povinen podrobit se sociálnímu šetření, sociální pracovník motivuje žadatele a jeho okolí k dobrovolné spolupráci, neboť je podmínkou optimálního průběhu sociálního šetření i získání kvalitního výsledku.

Cílem sociálního šetření v rámci řízení o PnP je zjištění schopnosti samostatného života osoby v přirozeném sociálním prostředí. To znamená, že sociální šetření je rámcově zaměřeno na získání kompletního přehledu o potřebách

žadatele a jeho sociální situaci, která vypovídá o dopadech zdravotního postižení do celkového sociálního fungování. Identifikace míry potřebné podpory v jednotlivých oblastech života rovněž napomáhá k ověření plnění podmínek nároku na příspěvek a jeho výši.

Proto sociální pracovník:

a) Shromažďuje a ověřuje informace:

Při sociálním šetření u žadatele o PnP sociální pracovník shromažďuje informace týkající se vlastní soběstačnosti a potřebné míry podpory osob v jejich přirozeném sociálním prostředí (tzn. rodina, domácnost, místa, kde osoba pracuje, vzdělává se a realizuje běžné sociální aktivity), podpůrných vztahů v kontextu potřeby pomoci od blízkých osob a dalších dostupných subjektů v přirozeném sociálním prostředí žadatele, např. škola, zaměstnavatel, poskytovatel sociálních služeb či asistent sociální péče atp. Informace shromažďuje z více zdrojů a vyhodnocuje jejich relevanci.

b) Komplexně přistupuje k situaci rodiny a nabízí pomoc:

Sociální šetření v rodině by mělo současně podpořit i spolupráci členů rodiny na řešení nepříznivé sociální situace žadatele. Pokud při sociálním šetření vyjdou najevo jiné problémy v sociálním fungování rodiny, je žádoucí, aby se sociální pracovník pokusil rodině nabídnout či zprostředkovat kvalifikovanou pomoc. Například dává podnět ke spolupráci se sociálními pracovníky sociálního odboru místně příslušného obecního úřadu, nebo zprostředkovává poskytování sociálních služeb atp.

Sociální pracovník jako pomáhající profesionál nabízí žadateli pomoc podle identifikace jeho potřeb: zde v kontextu řízení spíše krátkodobější intervenci, která nepřekračuje délku řízení o PnP, poskytuje sám, pokud je třeba delší případová práce, nebo jiná odborná intervence, přímo zprostředkuje poskytnutí dlouhodobější či specializované pomoci, nebo alespoň předá žadateli kontakt na příslušnou instituci poskytující tuto pomoc.

Doporučená délka sociálního šetření je stanovena vyhláškou č. 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka, a to v délce trvání 105 - 250 minut, což poskytuje dostatečný prostor k tomu, aby sociální šetření bylo zpracováno kvalitně a co možná nejobektivněji, tedy s využitím více zdrojů informací o situaci žadatele.

Zdroje informací využívané sociálním pracovníkem:

- a) žadatel
- b) nejbližší sociální okolí žadatele – rodina a blízké osoby
- c) širší sociální okolí – širší příbuzenstvo, sousedi, kolegové, přátelé, známí - tento zdroj informací je cíleně využíván zejména v případech podezření na zneužívání dávky, anebo tehdy, když je předmětem šetření závažná osobní situace žadatele, kde lze předpokládat další navazující intervence intenzivnějšího a dlouhodobějšího charakteru
- d) instituce – škola, zaměstnavatel, poskytovatel sociálních služeb, lékař, soud atp. v případě potřeby informací formálnějšího charakteru např. ve formě „potvrzení“ určitých skutečností.

V oblasti informačních zdrojů to znamená zajistit si v první řadě potřebné penzum informací i rozlišit je na ty, které uvádí: a) žadatel, b) jeho blízké osoby, c) další osoby a organizace podílející se na zajištění péče.

Dále je třeba rozlišit a poté i v písemném záznamu ze sociálního šetření uvést tvrzení o činnostech, které: 1) žadatel pouze uvedl, 2) předvedl, nebo 3) jsou k dispozici jiné informace, které dokazují jejich pravdivost, popřípadě i úroveň soustavnosti jejich zvládnutí (např. je schopen za určitých podmínek dojíždět do zaměstnání) a tyto skutečnosti také rozlišit v písemném záznamu ze sociálního šetření.

Přirozené sociální prostředí: prohlídka bytu/domu/zařízení sociálních služeb apod.

Sociální pracovník se zaměřuje i na vlastní prohlídku bytu/domu či ubytování v zařízení sociálních služeb, a to vždy v rozsahu nezbytném pro přiznání PnP. To v praxi znamená, že se nechá provést prostory, které jsou využívány k bydlení. Je žádoucí, aby žadatel, případně jiná přítomná osoba, sociálnímu pracovníkovi poskytl

objasňující komentář, např. kdo z členů rodiny užívá jaké místnosti, popř. jaké má spolubydlící, k čemu jednotlivé místnosti slouží, zmínit i bezbariérové vstupy, výtah.

Pokud žadatel nechce do některých místností sociálního pracovníka zavést nebo odmítá prohlídku, je potřeba to respektovat, avšak je také potřeba vhodným způsobem upozornit na to, že nedostatečný nebo chybějící popis prostředí může mít vliv na výsledek šetření, který nemůže být komplexním v případě neúplných informací či chybějících zjištění.

Podle § 3 ZSS patří mezi přirozené sociální prostředí žadatele také místa, kde pracuje, vzdělává se a realizuje běžné sociální aktivity, tedy i prostředí mimo byt/dům/zařízení sociálních služeb. Rozhovor by tedy měl být veden i na téma ne/samostatného výkonu aktivit v tomto širším pojetí přirozeného sociálního prostředí.

Výstupem sociálního šetření pro účely řízení o příspěvek na péči je písemný záznam ze sociálního šetření, který slouží jako jeden z podkladů pro vypracování posudku lékařem Lékařské posudkové služby Okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „LPS OSSZ“). Vzhledem k ustanovení § 25 odst. 2 ZSS, podle kterého Úřad práce České republiky zasílá LPS OSSZ pro účely vyhotovení posudku tento písemný záznam, lze dovodit, že záznam musí obsahovat veškeré skutečnosti, které je třeba zohlednit při posuzování závislosti, a proto obsah písemného záznamu lze i podle navazujícího ustanovení § 25 zákona odst. 3 zákona č.108/2006 Sb. klást do velmi úzké souvislosti s celkovým „výsledkem“ sociálního šetření.

Záznam musí tedy obsahovat komplexní informace ke schopnosti samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Nedílnou součástí záznamu je proto popis aktuální situace žadatele včetně jeho potřeb, které lze v rámci řízení spojit především s účelem samotné dávky, spočívajícím v podílu na zajištění potřebné pomoci a podpory. Tomu ostatně odpovídá i ustanovení § 25 odst. 3 ZSS, podle kterého OSSZ při posuzování vychází i „ze zjištění potřeb osoby“. Vzhledem k tomu, že to bývá především sociální pracovník, kdo v průběhu celého řízení navazuje přímý kontakt se žadatelem a jako jediný ho zpravidla i navštíví v jeho přirozeném sociálním prostředí, je tedy sociální pracovník tím, kdo rovněž **identifikuje potřeby** žadatelů ve vztahu k účelu poskytování dávky.

Záznam ze sociálního šetření obsahuje informace o potřebné podpoře a popis situace žadatele v níže uvedené sedmibodové struktuře, která obsahově zahrnuje celou oblast deseti základních životních potřeb, které posuzuje OSSZ podle vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů:

- A) **péče o vlastní osobu,**
- B) **výdělečná činnost / školní povinnosti,**
- C) **rodinné vztahy,**
- D) **sociální vztahový rámec (mimo rodiny),**
- E) **domácnost,**
- F) **prostředí,**
- G) **závěr.**

Minimální rozsah a struktura písemného záznamu ze sociálního šetření:

1. **Datum, čas** (časový rozsah: kdy bylo započato, kdy bylo ukončeno) včetně místa, kde bylo šetření provedeno.
2. **Identifikační údaje žadatele** (jméno a příjmení, datum narození)
3. **Výčet zdrojů získaných informací** - přesné zdroje, nebo alespoň jejich charakter (například pozorování, informace od jiných osob podílejících se na péči, náhledem do zprávy lékaře se souhlasem klienta atp.). Čím přesnější specifikaci zdrojů se podaří shromáždit a popsat, tím zpravidla výsledek sociálního šetření získává vyšší a objektivnější vypovídací hodnotu.
4. **Vlastní popis situace žadatele** ve struktuře **podle výše uvedených šesti oblastí**. V popisu situace žadatele je třeba odlišit skutečnosti, které uvádí sám žadatel, popřípadě osoba blízká žadateli či pečující osoba a jsou tedy výpověďmi, které mají subjektivní charakter, byť mohou situaci vystihovat velmi přesně. Vedle toho je však třeba uvádět i další poznatky, které získal sociální pracovník v průběhu šetření, které mohou tyto výpovědi potvrzovat, vyvracet, nebo upřesňovat směrem k vyšší objektivitě popisu celkové situace.

5. Rozsah potřebné podpory - popis druhů, forem, objemu a frekvence pomáhajících intervencí, které žadateli pomáhají uspokojovat základní životní potřeby, popřípadě je třeba mu je k dosažení tohoto cíle zajistit.

Je třeba diferencovat mezi péčí, kterou zajišťuje přímo pečující osoba, popřípadě i jiné osoby či subjekty a dále:

- jak je potřebná péče s pečující osobou sjednávána
- zda a jakým způsobem má pečující osoba zajištěn zástup v případě své plánované nepřítomnosti (např. dovolená) nebo neplánované indispozice (např. nemoc)
- v případě, že je žadateli zajišťována potřebná péče registrovaným poskytovatelem sociálních služeb nebo terénní ošetrovatelskou službou, identifikační údaje těchto subjektů a rovněž konkrétní rozsah poskytované péče (jako zdroj informací lze v případě soc. služeb využít i smlouvu o poskytování sociální služby).

Tento popis může mít formální podobu individuálního plánu na zajištění potřebné podpory v případě, že žadatel se sociálním pracovníkem v potřebné míře spolupracuje, anebo má podobu podkladu buď již k existujícímu, nebo budoucímu plánu péče/podpory, který je součástí kontraktace podpůrných služeb a vychází z poznatků získaných v průběhu šetření, tedy z vyjádření samotného žadatele i osoby poskytující péči, osob blízkých žadateli a vlastních zjištění sociálního pracovníka.

6. Stanovisko pečující osoby – její popis a hodnocení průběhu poskytování potřebné podpory, místní a časová dostupnost, respektive limity a zdroje pečující osoby (např. zda potřebuje rovněž podpořit a jak). I neformálně pečující osoba by měla být schopna popsat průběh a povahu poskytované pomoci, které mohou být podkladem pro plánování péče i její ověřování.

7. Shrnutí a závěr šetření

Na základě konkrétního výčtu zdrojů sociální pracovník posoudí individuální situaci žadatele a zformuluje závěr šetření.

Závěr jednak shrnuje popis aktuální situace žadatele v šesti výše uvedených oblastech a rovněž podává identifikaci oblastí potřebné podpory žadatele z hlediska zajištění péče i případné podpůrné intervence jiného charakteru. Rozlišuje se rovněž typ podpory již poskytovaný v aktuálním čase sociálního

šetření a potřeby pomoci, které je třeba teprve zajistit. Výsledek šetření může zahrnovat i plán zajištění potřebné pomoci, nebo podklady k jeho vytvoření, pokud byla, se souhlasem žadatele, navázána spolupráce s využitím individuálního plánování.

Sociální pracovník – úředník MPSV vykonává sociální šetření i v rámci řízení o odvolání, pokud je pro posouzení v odvolacím řízení nezbytné provést sociální šetření.

Nezbytnost provést nové sociální šetření může vyplývat zejména:

1. ze změny pobytu (přírozeného sociálního prostředí) žadatele v průběhu řízení,
2. z požadavku posudkové komise MPSV k zajištění objektivizace poznatků, které souvisí se zdravotním stavem žadatele
3. z námitek žadatele proti způsobu provedení sociálního šetření první instance, v rámci podaného odvolání
4. z nedostatečného rozsahu či obtížně využitelného výsledku sociálního šetření první instance

Pro vlastní provedení sociálního šetření využívá stejné postupy jako u sociálního šetření v první instanci. Tytéž postupy není nutné a účelné vždy provádět v plném rozsahu, ale v návaznosti na výsledky zjištěné při sociálním šetření na prvním stupni se zaměří zejména na změny v aktuální situaci žadatele či na odstranění rozporů ve shromážděných podkladech.

16. Uved'te, které orgány veřejné správy na základě zákona o sociálních službách zajišťují výkon sociální práce a konkretizujte jejich kompetence v této oblasti.

Činnost veřejné správy se vykonává ve veřejném zájmu a je vázána právem i ústavními zásadami. Veřejná moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech a způsoby, které stanoví zákon.

Působnost obecních úřadů v oblasti výkonu činností sociální práce je vymezena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (obecní úřad obce s rozšířenou působností) a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (pověřený obecní úřad). Zákon o sociálních službách stanoví také působnost krajských úřadů a ministerstva v těchto oblastech.

Orgány veřejné správy v oblasti výkonu sociální práce a jejich kompetence

Státní správu podle zákona o sociálních službách (§ 5) vykonávají:

- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- krajské úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Výkon působnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů podle tohoto zákona je výkonem přenesené působnosti (§ 5 odst. 2)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností (§ 92)

- zajišťuje osobě, které není poskytována sociální služba, a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu; místní příslušnost se řídí místem trvalého nebo hlášeného pobytu osoby,

- koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností; přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky,
- na základě oznámení poskytovatele zdravotních služeb zjišťuje, zda je nezbytné poskytnout osobě umístěné ve zdravotnickém zařízení služby sociální péče a zprostředkovává možnost jejich poskytnutí; v případě, že nelze služby sociální péče osobě poskytnout, sděluje neprodleně tuto skutečnost poskytovateli zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení je osoba umístěna,
- na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob; přitom spolupracuje s krajskou pobočkou Úřadu práce a krajským úřadem.

Základním cílem činností sociálních pracovníků na obecních úřadech je zajištění, respektive podpora sociálního fungování klienta (jednotlivce, skupiny či komunity) v životě obce. Jejich role je udržet rovnováhu ve vztahu klient a jeho prostředí (obec). Intervence sociálního pracovníka při porušení této rovnováhy může směřovat jak směrem ke klientovi, tak i směrem ke změně života v obci. (viz Doporučený postup MPSV 1/2018)

Sociální pracovník na obecním úřadě poskytuje odbornou podporu a pomoc vč. poradenství širokému spektru osob v nepříznivé sociální situaci a jejich blízkým. Je nejblíže potřebným občanům a často může být jedním z prvních odborníků, kterého člověk sám či jeho rodina se svými problémy osloví. Navenek však působí i jako úředník, a proto je nutné, aby vytvářel důvěryhodnou nabídku pro veřejnost, že je k dispozici pro pomoc při řešení rozmanitých situací klientů, připraven spolupracovat a komunikovat. Pozice sociálních pracovníků – zaměstnanců úřadů bývá často komplikovaná v tom, že zájmy klienta a zájmy veřejné instituce (obecního úřadu) mohou stát proti sobě.

Ministerstvo práce a sociálních věcí v Doporučeném postupu 1/2018 zdůrazňuje, aby sociální pracovník obecního úřadu svoji činnost vykonával převážně v přirozeném prostředí klientů a mezi doporučenými činnostmi jmenuje např. depistáž, sociální šetření, mapování potřeb, poradenství, i koordinaci činností v rámci inter a multidisciplinární spolupráce a tvorbu koncepčních a metodických materiálů.

Sociální pracovníci jsou v souvislosti s výkonem činností sociální práce povinni vést Standardizovaný záznam sociálního pracovníka, který je součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí (§ 93a).

Krajský úřad (§ 93)

- zajišťuje ve spolupráci s ostatními poskytovateli sociálních služeb a obecním úřadem obce s rozšířenou působností, příslušným podle místa hlášeného pobytu osob, poskytnutí sociálních služeb v případě, kdy poskytovatel sociálních služeb ukončil poskytování sociálních služeb z důvodu zrušení jeho registrace, pozbytí její platnosti, popřípadě z jiného důvodu, a osoby, kterým tento poskytovatel dosud poskytoval sociální služby, se nacházejí v bezprostředním ohrožení jejich práv a zájmů a nejsou schopny samy si zajistit pokračující poskytování sociálních služeb,
- koordinuje poskytování sociálních služeb osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby; přitom spolupracuje s obecními úřady obcí s rozšířenou působností,
- na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje a koordinuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob.

Do agendy sociálních pracovníků, zaměstnanců krajského úřadu nebo Magistrátu hlavního města Prahy spadá především koordinace a odborné a metodické vedení sociálních pracovníků, kteří vykonávají odpovídající činnosti sociální práce na obecních úřadech, a to v celém správním území, včetně veřejnosprávní kontroly.

Podle Doporučeného postupu 1/2018 se zároveň očekává, že sociální pracovníci krajských úřadů pravidelně vyhodnocují situaci ve svém území a na základě těchto poznatků a zkušeností předávají podněty ke změnám nástrojů řešení nepříznivé sociální situace jak na úrovni lokální, tak i regionální, a také upozorňují na systémové nedostatky sociální ochrany osob za účelem přijetí účinných opatření na úrovni národní.

Také sociální pracovníci, zaměstnanci krajských úřadů jsou zákonem oprávněni k výkonu činností sociální práce s (potencionálními) klienty. Ministerstvo doporučuje, aby sociální pracovník krajského úřadu v takovém případě zajistil především základní anebo odborné sociální poradenství a nezbytné činnosti, a po domluvě se sociálním pracovníkem příslušného obecního úřadu mu případ přenechal k řešení.

Obdobnou roli pak zastává Ministerstvo práce a sociálních věcí ve vztahu k jednotlivým krajským úřadům a Magistrátu hlavního města Prahy, a k Úřadu práce ČR. Navíc disponuje pravomocemi zpracovávat strategické a koncepční materiály na národní úrovni, včetně legislativních návrhů.

17. Jaké je základní dělení forem poskytování sociálních služeb? Jednotlivé formy popište a uveďte alespoň 5 příkladů sociálních služeb včetně vymezení jejich základních činností a úhrad.

Sociální službou se dle zákona o sociálních službách „rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.“⁸

Prostřednictvím sociálních služeb je zajišťována pomoc při péči o vlastní osobu, zajištění stravování, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, ošetřování, pomoc s výchovou, poskytnutí informace, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, psycho a socioterapie, pomoc při prosazování práv a zájmů apod.

Cílem sociálních služeb bývá mimo jiné:

- podporovat rozvoj nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti uživatele, jeho návrat do vlastního domácího prostředí, obnovení nebo zachování původního životního stylu,
- rozvíjet schopnosti uživatelů služeb a umožnit jim, pokud toho mohou být schopni, vést samostatný život,
- snížit sociální a zdravotní rizika související se způsobem života uživatelů.

Sociální služby jsou poskytovány ve formě (popř. v jejich kombinaci):

- a) **pobytové** – služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb,
- b) **ambulantní** – služby, za kterými si osoba dochází nebo je doprovázena či dopravována do zařízení sociálních služeb,
- c) **terénní** – služby poskytované v přirozeném sociálním prostředí.

⁸ § 3, písm. a) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Sociální služby lze podle cíle a zaměření rozdělit do 3 základních skupin:

- A. **Sociální poradenství** – zahrnuje základní sociální poradenství, skrze které poskytuje každý (přímo nebo zprostředkovaně) poskytovatel sociálních služeb potřebné informace přispívající k řešení nepříznivé sociální situace osob.⁹ Tuto základní sociální službu není nutné registrovat. Do této oblasti také spadá odborné sociální poradenství, které je zaměřeno na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob a zejména je poskytováno v poradnách pro rodinu, seniory, obětem domácího násilí nebo trestných činů. Součástí této služby může být půjčování kompenzačních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením. Tato služba již podléhá povinné registraci.¹⁰
- B. **Služby sociální péče** – „*napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem umožnit zapojení do běžného života společnosti*“¹¹, popř. v případech, kdy to vylučuje jejich stav, jim zajistit důstojné prostředí a zacházení. Mezi tyto služby patří např. osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, odlehčovací služby, domovy pro seniory nebo osoby se zdravotním postižením aj.
- C. **Služby sociální prevence** – napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob. „*Cílem je napomáhat osobám k překonání nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.*“¹² Do těchto služeb patří zejména raná péče, azylové domy, domy na půl cesty, nízkoprahová zařízení, noclehárny nebo intervenční centra.

Popis 5 vybraných druhů sociálních služeb:

OSOBNÍ ASISTENCE

Osobní asistence se poskytuje v přirozeném sociálním prostředí osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to

⁹ viz § 37, odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ viz § 37, odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ viz § 38 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

¹² viz § 53 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

v předem dohodnutém rozsahu a čase. Služba obsahuje pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Služba se poskytuje za úhradu.

PEČOVATELSKÁ SLUŽBA

Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje ve vymezeném čase v domácnosti osob a v zařízeních sociálních služeb. Služba obsahuje pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti. Služba se poskytuje za úhradu. Bez úhrady se poskytuje rodinám, ve kterých se narodily současně tři nebo více dětí, účastníkům odboje a pozůstalým manželům (manželkám) po účastnících odboje starším 70 let.

CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ

Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení. Služba obsahuje poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Služba se poskytuje za úhradu.

NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou

sociální situaci. Služba může být poskytována osobám anonymně. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Služba se poskytuje bez úhrady.

AZYLOVÉ DOMY

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba obsahuje poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Služba se poskytuje za úhradu.

18. Vyjmenujte a popište alespoň tři registrační podmínky k oprávnění poskytovat sociální služby a alespoň tři náležitosti, které obsahuje rozhodnutí o registraci opravňující subjekt poskytovat sociální služby.

Podmínky poskytování sociálních služeb v České republice upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Sociální služby lze, až na výjimky (§ 83 a § 84), poskytovat jen na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb, které vzniká rozhodnutím o registraci. Podle § 83 odst. 1 zákona se registrace nevyžaduje, poskytuje-li osobě pomoc osoba blízká nebo asistent sociální péče, který tuto činnost nevykonává jako podnikatel. V souladu s § 84 odst. 5 zákona se dále registrace nevyžaduje u poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 zákona. Při poskytování sociálních služeb jsou však tito poskytovatelé lůžkové péče povinni dodržovat povinnosti stanovené poskytovatelům sociálních služeb v § 88 písm. b), c), h) a i) zákona.

Samotné podmínky registrace stanoví zákon v § 79 odst. 1:

- a) podání písemné žádosti o registraci obsahující předepsané náležitosti,
- b) odborná způsobilost všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby,
- c) bezúhonnost jednak všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby, tak i právnické osoby, která bude poskytovat sociální služby (a bezúhonné se pro tyto účely považují fyzická osoba a právnická osoba, které nebyly odsouzeny pro úmyslný trestný čin, ani trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s vykonáváním činností při poskytování sociálních služeb nebo činností s nimi srovnatelných, anebo fyzická osoba a právnická osoba, jejichž odsouzení pro tyto trestné činy bylo zhlazeno nebo se na ně z jiných důvodů hledí, jako by nebyly odsouzeny),

- d) zajištění hygienických podmínek, jsou-li sociální služby poskytovány v zařízení sociálních služeb,
- e) vlastnické nebo jiné právo k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby,
- f) zajištění personálních, materiálních a technických podmínek odpovídajících druhu poskytovaných sociálních služeb,
- g) skutečnost, že na majetek fyzické nebo právnické osoby, která je žadatelem o registraci, nebyl prohlášen konkurs nebo proti ní nebylo zahájeno insolvenční řízení anebo nebyl insolvenční návrh zamítnut pro nedostatek majetku dlužníka.

Žádost o registraci musí obsahovat tyto údaje a připojené doklady osvědčující předepsané skutečnosti (§ 79 odst. 5 zákona):

- a) je-li žadatelem právnická osoba, obchodní firmu nebo název, sídlo nebo umístění její organizační složky, identifikační číslo osoby (dále jen "identifikační číslo") a statutární orgán,
- b) je-li žadatelem fyzická osoba, jméno, popřípadě jména, příjmení, místo trvalého nebo hlášeného pobytu a datum a místo narození,
- c) je-li žadatelem organizační složka státu nebo územní samosprávný celek, jehož jménem bude poskytovat sociální služby organizační složka územního samosprávného celku, její název, sídlo, identifikační číslo jejího zřizovatele, jméno, popř. jména, a příjmení vedoucího organizační složky,
- d) údaje o poskytovaných sociálních službách, kterými jsou
 - 1. název a místo zařízení anebo místo nebo místa poskytování sociálních služeb, popř. požadavek na nezveřejňování místa zařízení, jde-li o sociální služby poskytované v azylovém domě anebo pobytové sociální služby poskytované v intervenčním centru nebo v zařízení pro krizovou pomoc,
 - 2. druhy poskytovaných sociálních služeb,

3. okruh osob, pro které je sociální služba určena, popř. jejich věková hranice nebo druh zdravotního postižení,
 4. popis realizace poskytování sociálních služeb,
 5. popis personálního zajištění poskytovaných sociálních služeb,
 6. časový rozsah poskytování sociálních služeb,
 7. kapacita poskytovaných sociálních služeb,
 8. plán finančního zajištění sociálních služeb,
 9. způsob zajištění zdravotní péče u stanovených zařízení sociálních služeb,
 10. den započetí poskytování sociálních služeb,
- e) doklad o bezúhonnosti, s výjimkou výpisu z evidence Rejstříku trestů,
- f) doklady nebo jejich úředně ověřené kopie prokazující odbornou způsobilost fyzických osob, které budou pracovat v rámci dané sociální služby,
- g) rozhodnutí o schválení provozního řádu pobytového zařízení sociálních služeb vydané orgánem ochrany veřejného zdraví,
- h) doklad o vlastnickém nebo jiném právu k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby, z něhož vyplývá oprávnění žadatele tyto objekty nebo prostory užívat,
- i) je-li žadatelem právnická osoba, úředně ověřené kopie zakladatelských dokumentů a dokladů o registraci podle zvláštních právních předpisů, popř. výpis z obchodního rejstříku nebo jiné evidence podle zvláštních právních předpisů,
- j) doklad, že žadatel nemá daňové nedoplatky a nemá nedoplatek na pojistném a na penále na veřejné zdravotní pojištění a na pojistném a na penále na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (stejně tak žadatel nemá sjednaný splátkový kalendář),
- k) čestné prohlášení o tom, že na majetek fyzické nebo právnické osoby, která je žadatelem o registraci, nebyl prohlášen konkurs nebo proti ní

nebylo zahájeno insolvenční řízení anebo nebyl insolvenční návrh zamítnut pro nedostatek majetku dlužníka.

Nad rámec dokladů shora uvedených je poskytovatel sociálních služeb povinen před započítáním jejich poskytování uzavřít pojistnou smlouvu pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou při poskytování sociálních služeb; toto pojištění musí být sjednáno po celou dobu, po kterou poskytuje sociální služby. Poskytovatel sociálních služeb je povinen do 15 dnů ode dne uzavření pojistné smlouvy zaslat její úředně ověřenou kopii registrujícímu orgánu (§ 80 zákona).

V souladu s § 78 odst. 2 o registraci rozhoduje krajský úřad příslušný podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu fyzické osoby nebo sídla právnické osoby, popř. podle umístění organizační složky zahraniční právnické osoby na území České republiky; je-li zřizovatelem poskytovatele sociálních služeb Ministerstvo práce a sociálních věcí, rozhoduje o registraci toto ministerstvo (dále jen „registrující orgán“). Registrující orgán vydá rozhodnutí o registraci, jestliže žadatel prokáže, že splňuje podmínky stanovené zákonem (§ 79 odst. 1).

Náležitosti rozhodnutí o registraci vymezuje zákon v § 81 odst. 2:

- a) označení poskytovatele sociálních služeb s uvedením příslušných údajů [§ 79 odst. 5 písm. a), b) nebo c) zákona],
- b) identifikační číslo přidělené poskytovateli sociálních služeb; pokud poskytovateli sociálních služeb dosud nebylo identifikační číslo přiděleno, poskytne ho registrujícímu orgánu správce základního registru osob,
- c) název a místo zařízení anebo místo nebo místa poskytování sociálních služeb,
- d) druhy sociálních služeb, které budou poskytovány, číselné označení sociální služby (identifikátor) a formy poskytování sociálních služeb,
- e) okruh osob, kterým budou sociální služby poskytovány,
- f) údaj o kapacitě poskytovaných sociálních služeb,

g) den započetí poskytování sociálních služeb.

Rozhodnutí o registraci pozbývá platnosti, jestliže poskytovatel sociálních služeb nezapočne poskytovat sociální služby ve lhůtě do 6 měsíců od právní moci rozhodnutí o registraci. Registrace je nepřevoditelná a pozbývá platnosti dnem zániku právnické osoby nebo dnem úmrtí fyzické osoby.

O změnách údajů, které jsou náležitostí rozhodnutí o registraci vydává registrující orgán rozhodnutí o změně registrace, a to na základě písemné žádosti poskytovatele sociálních služeb. Žádost o změnu registrace obsahuje údaje, kterých se změny týkají, doložené příslušnými doklady. Poskytování sociální služby v souladu s těmito změnami je možné až po právní moci rozhodnutí o změně registrace.

Kontrolu plnění podmínek stanovených pro registraci kontroluje ten registrující orgán, kterým vydal poskytovateli sociálních služeb rozhodnutí o registraci. Registrující orgán je oprávněn ukládat poskytovatelům sociálních služeb opatření k odstranění nedostatků zjištěných při této kontrole. Poskytovatel sociálních služeb je povinen splnit tato uložená opatření ve lhůtě stanovené registrujícím orgánem.

Podle § 82b zákona je registrující orgán oprávněn provádět kontrolu i u fyzických a právnických osob, kterým nebylo vydáno rozhodnutí o registraci, nasvědčují-li skutečnosti tomu, že u těchto osob jsou poskytovány sociální služby bez oprávnění k jejich poskytování.

Registrující orgán rozhodne o zrušení registrace, jestliže

- a) poskytovatel sociálních služeb přestane splňovat podmínky registrace (§ 79 a 80 zákona),

- b) poskytovateli sociálních služeb byl uložen správní trest za přestupek za zvlášť závažné porušení povinnosti stanovené poskytovatelům sociálních služeb,
- c) poskytovatel sociálních služeb ani po uložení správního trestu za přestupek podle § 107 odst. 2 písm. m) nesplní opatření uložená k odstranění nedostatků v oblasti dodržování standardů kvality sociálních služeb zjištěných při inspekci poskytování sociálních služeb, nebo
- d) poskytovatel sociálních služeb požádá o zrušení registrace; tato žádost však musí být podána nejméně 3 měsíce přede dnem ukončení činnosti.

19. Popište, jakým způsobem upravuje zákon o sociálních službách kvalitu sociálních služeb a jejich kontrolu.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“) **definuje kvalitu** v § 99 tohoto zákona. Kvalita se podle tohoto ustanovení ověřuje při výkonu inspekce pomocí standardů kvality sociálních služeb, které jsou souborem kritérií, jejich prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami. Plnění standardů kvality se hodnotí systémem bodů a jejich obsah a bodové hodnocení stanoví prováděcí právní předpis.¹³

Současně jsou v úvodních ustanoveních zákona definovány **základní zásady**. Již v tomto iniciálním ustanovení je obsažen požadavek na kvalitní sociální služby. Podle § 2 zákona musí rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb zachovávat lidskou důstojnost osob, vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat klienty k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.

Základní povinnosti poskytovatele, které jsou následně i východiskem pro standardy kvality sociálních služeb jsou definovány v §88 zákona. Upravují, co je poskytovatel povinen plnit v rámci poskytování sociálních služeb. Jsou zaměřeny zejména na zajištění ochrany práv klientů sociálních služeb, zajištění řádného průběhu poskytování sociální služby a poskytování služeb podle individuálních potřeb a cílů klientů.

¹³ § 99 zákona

20. Popište, jakým způsobem upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí standardizaci výkonu sociálně-právní ochrany a kvalitu jejího poskytování.

Ustanovení § 9a odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí uvádí, že orgány sociálně-právní ochrany, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřené osoby jsou povinny se řídit při výkonu sociálně-právní ochrany standardy kvality sociálně-právní ochrany, které jsou kritérii určujícími úroveň kvality poskytování sociálně-právní ochrany. Orgány sociálně-právní ochrany, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřené osoby se při své činnosti musí řídit standardy kvality sociálně-právní ochrany.

Cílem standardizace výkonu sociálně-právní ochrany je vytvoření podmínek pro systematickou práci s rodinami, a to jak vnějších (srovnatelné nároky na poskytování služby, transparentní prostředí pro klienty), tak vnitřních (odpovídající personální zajištění, postupy práce, kontrolní mechanismy atd.).

Kritéria standardů jsou na základě zmocňovacího ustanovení § 58b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí upravena prováděcí vyhláškou č. 473/2012 Sb., (přílohy č. 1–3).

Standardy kvality sociálně-právní ochrany jsou závazné nejen pro úřady samosprávných celků, ale rovněž pro "státní" orgány sociálně-právní ochrany včetně MPSV, Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a Úřadu práce ČR. Plnění standardů kvality sociálně-právní ochrany se hodnotí systémem bodů.

Typy standardů:

- a) pro orgány sociálně-právní ochrany (příloha č. 1), tedy standardy upravující činnost správního orgánu,
- b) pro pověřené osoby (příloha č. 2) a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (příloha č. 3), které svým charakterem odpovídají standardům kvality sociálních služeb.